

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Oikeusavustajien ja kärjäsihteereiden yhteistyö, Case WinCapita, Vantaan kärjäoikeus

Varsa, Tuuli

2013 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Hyvinkää

Oikeusavustajien ja kärjäsihteereiden yhteistyö,
Case WinCapita, Vantaan kärjäoikeus

Tuuli Varsa
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2013

Varsa Tuuli

Oikeusavustajien ja kärjäsihteereiden yhteistyö, Case WinCapita, Vantaan kärjäoikeus

Vuosi 2013

Sivumäärä 46

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa osapuolten tämänhetkistä käsitystä kärjäsihteereiden ja oikeusavustajien yhteistyöstä. Mahdollisiin ongelma-kohtiin oli tarkoitus etsiä kehittämissideoita ja pohtia niiden toimivuutta. Yleisen yhteistyön ohella tutkimuksessa keskityttiin WinCapita-oikeudenkäynnin aikana tapahtuvaan yhteistyöhön. Yhteistyön lisäksi opinnäytetyössä on perehdytty Vantaan kärjäoikeuden prosessinjohtollisiin ratkaisuihin WinCapita-käsittelyssä.

Aluksi työssä kerrotaan tutkimuksen metodologiasta sekä tutkimuksen toteutuksesta. Tämän jälkeen on teoriaosuus, joka kuvaa prosessinjohtoa. Sitten työssä annetaan taustatietoa kärjäsihteereistä ja oikeudenkäyntiavustajista sekä heidän työtehtävistään. Tämän jälkeen perehdytään WinCapita-oikeudenkäyntiin, sen historiaan, Vantaan kärjäoikeudessa tapahtuneeseen käsittelyyn sekä prosessinjohtollisiin ratkaisuihin. Yhteistyön nykytilakartoitus toteutettiin kyselyillä. Kärjäsihteeriltä näkökantaa kysyttiin sähköpostikyselyllä ja WinCapitan käsittelyssä mukana olleille oikeudenkäyntiavustajille laadittiin verkkokysely. Kyselyitä täydennettiin haastattelulla sekä keskusteluilla.

Tutkimus osoitti, että osapuolet ovat tyytyväisiä tämän hetkiseen tilanteeseen. Vastajat eivät kaivanneet kehitystä nykyiseen. Oma kehitysideani, yhteinen internetkalenteri, sai kuitenkin hyvän vastaanoton sekä paljon positiivista palautetta.

Asiasanat: yhteistyö, kärjäsihteeri, oikeudenkäyntiavustaja, asianajaja, WinCapita

Varsa Tuuli

The cooperation of counsels and court secretaries, case WinCapita, district court of Vantaa

Year	2013	Pages	46
------	------	-------	----

The objective of this thesis was to find out how all parties see the current cooperation of counsels and court secretaries. It was intended to find prospective complexities and assess possibilities to fix them. The cooperation of this study focuses on the cooperation in the so-called "WinCapita"-legal process. In addition, this thesis discusses the process management of WinCapita legal process at district court of Vantaa.

At the beginning of the thesis, there is an introduction of methodology of the study and how the research is implemented. After that there is a theory part which tells about process management. Then the study gives you background about court secretaries, counsels and their assignments. After that it gives you facts about the WinCapita legal process, the history of WinCapita and how it has been treated at the district court of Vantaa and also what kind of process management has been made by them. The present state of co-operation is clarified by inquiry. The aspect of court secretaries was assessed by email inquiry and for counsels, who take part in the WinCapita process, an online inquiry was made. Inquiries were supplemented by interview and discussions.

The research showed that both parties are satisfied with the present state of cooperation. They did not require any improvement of the status quo. However my own development idea was very well received, the parties thought that mainly it would be a really good improvement for the present state of cooperation.

Keywords: cooperation, court secretary, counsel, attorney, WinCapita

Laki- ja lyhenneluettelo

AAL	Laki asianajajista 496/1958
EIS	Ulkoasiainministeriön ilmoitus Euroopan ihmisoikeussopimuksesta (Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) sellaisena kuin se on muuttettuna yhdennellätoista pöytäkirjalla 63/1999
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
Fiva	Finanssivalvonta
KML	Kiinteistönmuodostamislaki 554/1995
KOL	Käräjäoikeuslaki 581/1993
KP	Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus SopS 8/1976
KäT	Käräjätuomari
OAL	Oikeusapulaki 257/2002
OATL	Laki valtion oikeusaputoimistoista 258/2002
OK	Oikeudenkäymiskaari 4/1734
PKL	Pakkokeinolaki 450/1987
PL	Suomen perustuslaki 731/1999
Rata	Rahoitustarkastus
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997
SAL	Suomen Asianajajaliitto
VahL	Vahingonkorvauslaki 412/1974
	Euroopan unionin perusoikeusasiakirja 2000/C 364/01
	Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista 715/2011
	Vuoden 1948 ihmisoikeuksien kansainvälinen julistus

Sisällys

1	Johdanto.....	7
	1.1 Metodologia	8
	1.2 Tutkimuksen toteuttaminen	8
2	Riita-asian oikeudenkäynti	10
	2.1 Prosessinjohto	12
	2.2 Oikeudenmukainen oikeudenkäynti	13
3	Kärjäsihteerit	15
	3.1 Työtehtävät	16
	3.2 Yhteistyö avustajien kanssa	17
4	Oikeudenkäyntiavustajat	18
	4.1 Asianajajat	19
	4.2 Lakimiehet	20
	4.3 Julkiset ja luvan saaneet oikeusavustajat.....	20
5	WinCapita	21
	5.1 Historia.....	23
	5.2 Käsitteily Vantaan kärjäoikeudessa.....	24
	5.2.1 Prosessinjohtolliset ratkaisut riita-asiassa	28
	5.2.2 Kärjäsihteerien työtehtävät	31
	5.2.3 Avustajien työtehtävät	31
6	Tutkimustulokset	32
	6.1 Oikeudenkäyntiavustajat.....	33
	6.2 Haastattelu.....	35
7	Tulosten arviointi	35
8	Yhteenveto	38
	Lähteet	40
	Liitteet	43

1 Johdanto

Työskentelin ennen asianajotoimistossa sihteerinä. Kuulin usein asianajajien valittelua siitä, kuinka kärjäsihteerit ilmoittavat vain yhden tai muutaman päivän, jolloin istunto tullaan pitämään. Tämä aika pitää sopia asianajajalle tai muutoin hänen on hankittava sijainen. Heidän mielestään tilanne on erityisen epäoikeudenmukainen, koska lain oikeudenkäynnistä rikosasioissa¹ mukaan asianosaisilla on oikeus valita puolustajansa². Niinpä heillä tulisi olla myös oikeus saada valitsemansa puolustaja mukaan istuntoon. Myöhemmin suoritin opintoihini kuuluvan työharjoittelun Vantaan kärjäoikeudessa ja harjoittelun päätyttyä minut nimitettiin määräaikaiseen virkaan kyseiseen virastoon. Eräässä koulutuksessa mainittiin, kuinka Vantaan kärjäoikeus on liian joustava päivämääriä sovittaessa. Eri osapuolille soittaminen ja sopivan päivämäärän etsiminen vie liikaa työaikaa, ja päivämäärien määräämisessä tulisi olla tiukempi.

Mielestäni tämä on erittäin mielenkiintoinen tilanne, koska kumpikaan osapuoli ei ole tyytyväinen tämänhetkiseen tilanteeseen ja haluaisi muuttaa sitä vastakkaisiin suuntiin. Opinnäytetyöni tavoite on tutkia laajemmin sitä, mitä mieltä osapuolet todellisuudessa ovat tämänhetkisestä tilanteesta. Lisäksi tarkastelen olisiko mahdollista löytää ongelmaan sellaisia ratkaisuja ja parannuksia, jotka miellyttäisivät sekä kärjäoikeutta, kärjäsihteeireitä että oikeusavustajia.

Toimin tällä hetkellä kärjäoikeudessa WinCapita-sihteerinä, joten päätin keskittyä tutkimuksessani kyseiseen tapaukseen. Tällä hetkellä Vantaan kärjäoikeudessa käsitellään vahingonkorvausvaatimuksia Hannu Kailajärveä sekä Tiina Warttia³ kohtaan. Vastaajia on kaksi, joten heidän puoleltaan tapaukseen liittyy kaksi avustajaa. Kantajia tapauksessa on useita, joten juttuun liittyy yhteensä noin sata oikeudenkäyntiavustajaa. Tilanne elää kokoajan, ja uusia kantajia sekä heidän avustajiaan ilmaantuu jatkuvasti.

WinCapitan oikeudenkäynti on mielestäni prosessuaalisesti erittäin mielenkiintoinen, ja perehdyin työssäni myös prosessinjohtoon WinCapitaa käsiteltäessä. WinCapitan etenemistä on kuvattu käsittelyn alkamisesta lokakuun 2013 loppupuolelle saakka. Ettei työstäni tulisi liian laaja ja raskas luettavaksi, päätin rajata työni koskemaan pääasiassa vain riita-asian eli vahingonkorvausten käsittelyssä ilmeneviä prosessinjohtollisia kysymyksiä. Sivuan työssäni kuitenkin myös rikosasian käsittelyä, koska se liittyy olennaisesti vahingonkorvausten käsittelyyn.

¹ ROL 689/1997

² ROL 2 luku 2 § 2 momentti

³ Vantaan Kärjäoikeus on aikaisemmin tuomiolla 11/4341 tuominnut heidät törkeästä petoksesta sekä avunannosta törkeään petokseen.

1.1 Metodologia

Työn keskeinen ajatus on kuvata todellista elämää eli tämän hetkistä yhteistyötä oikeusavustajien sekä kärjäsihteereiden välillä. Tästä syystä opinnäytetyötä voidaan luonnehtia kuvailevaksi laadulliseksi eli kvalitatiiviseksi tutkimukseksi. Tämän hetkisen tilanteen keskeisten piirteiden kuvailun lisäksi työtä on täydennetty kvantitatiivisella survey-tutkimuksella, jossa tietoa on kerätty standardoidusti valituilta otosryhmiltä. Tutkimuksen avulla tilannetta pystytään kuvailemaan sekä selittämään tarkemmin. Tämän lisäksi näkemyksiä voidaan vertailla keskenään.⁴

Työ voidaan luokitella myös oikeustieteelliseksi tutkimukseksi, koska se tutkii oikeutta eli olemassa olevaa lainsäädäntöä, yhteiskunnassa vallitsevia oikeuskäytäntöjä ja se perehtyy lainopin käytännön tarpeisiin. Näin ollen työ on oikeusteoriaan perehtymistä. Oikeuslähteet eivät itsessään ole metodeja, mutta niiden pohjalta tulkinta lähtee liikkeelle. Oman kokemuksen perusteella sekä avustajien kanssa työskentelystä että kärjäoikeudessa sihteerinä työskentelystä ja keräämäni teoreettisen taustan avulla valitsin empiirisen osan toteutusmetodit.⁵

Tutkimuksessa on hyödynnetty ajankohtaista lainsäädäntöä, ja se pohjautuu pääosin prosessi-oikeuteen. Tutkimusaineistona on hyödynnetty aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä Vantaan kärjäoikeuden omaa materiaalia. Kirjallisuuden sekä muiden lähteiden avulla on pyritty selvittämään lainsäädännön tulkintaa sekä kartoittamaan taustatietoa. Aiheen laadun vuoksi työn taustojen selvittäminen on mielestäni olennaista. Tämän vuoksi työssä on aluksi kuvattu prosessinjohtamisen teoriaa sekä kerrottu kärjäsihteereistä ja oikeusavustajista sekä heidän työtehtävistään laajasti. Teoriakappaleen lisäksi tietoa on sisällytetty muun tekstin joukkoon. Yhteistyösopimuksen lisäksi työssä kuvataan WinCapitan, Pohjoismaiden suurimman pyramidihuijauksen⁶, vaiheita sekä käsitteitä Vantaan kärjäoikeudessa. Lopuksi työssä kuvataan tutkimukseni tuottamat tulokset sekä analysoidaan tuloksia.

1.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Tuomioistuinten näkökanta yleiseen oikeusavustajien ja kärjäsihteereiden yhteistyötilanteeseen oli selkeä. Työaikaa ei tulisi käyttää liikaa istuntopäivien sopimiseen, joten kärjäsihteereiden tulisi olla tiukempia ja vähentää yhteistyötä avustajien kanssa. Kärjäsihteereiden näkökulman asiaan sain omasta kokemuksestani sekä kollegojen ja opiskelutovereideni kanssa keskustelemalla. Tätä luotettavampaa tietoa saadakseni päätin toteuttaa kontrolloidun kyse-

⁴ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 135,139 ja 161

⁵ Hirvonen 2011, 21,27 ja 41

⁶ Nars 2011, 180

lyn Vantaan käräjäoikeuden kärjäsihteereille sähköpostitse⁷. Kyselyssä pyysin arvioimaan yhteistyötä asteikolla hyvä, melko hyvä, melko huono tai huono. Toteutin kyselyn keskittyen yleiseen yhteistyöhön, jotta saisin mukaan suuremman otosryhmän.

Halusin selvittää myös oikeusavustajien käsityksen nykyisestä tilanteesta. Kuvaan työssäni WinCapitan vaiheita, joten valitsin otosryhmäksi Vantaan käräjäoikeudessa käsiteltävässä WinCapita-jutussa mukana olevat oikeudenkäyntiavustajat. Koska mukana olleita avustajia oli noin sata, ja he olivat sijoittuneet ympäri Suomea, päädyin verkkokyselyyn⁸. Kyselyssä aineistoa kerätään standardoidusti, eli kysymykset kysytään kaikilta vastaajilta samalla tavalla.⁹ Haastattelukysymykset tuli laatia todella tarkkaan, sillä nyt WinCapita-oikeudenkäynnin aikana olivat avustajat tavallista kiireisempiä. Kysely tuli laatia mahdollisimman nopeasti vastattavaksi ja samalla sen tulisi tuottaa tarpeeksi kattavaa materiaalia tutkimustani varten.

Tutkimusongelmaani perehtyessäni tuli mieleeni kehitysidea jo ennen haastattelujen toteuttamista. Oikeusministeriö toteuttaa hanketta, jonka tarkoituksena on kehittää syyttäjälaitosten ja yleisten tuomioistuimien dokumenttienhallintaa. Aineistopankki- eli AIPA-hankkeen tarkoituksena on saattaa asiakirjat sähköiseen muotoon.¹⁰ Useissa toimistoissa sähköpostiin kuuluu osana myös internetkalenteri, ja tämän ohella internetkalentereita käytetään yhä useammin myös vapaa-ajalla. Pohdin, voisiko internetkalenteri toimia yhdysiteenä tuomioistuinten ja oikeusavustajien välillä. Kalenterin kehittämisen voisi liittää mukaan AIPA-hankkeeseen. Päätin kysyä vastaajien mielipiteitä kehittämisideastani.

Kyselyn avulla voidaan saada laaja tutkimusaineisto ja sen avulla voidaan tavoittaa useita vastaajia. Kysely on tutkimusmenetelmänä tehokas, mutta siihen liittyy myös paljon heikkouksia. Tulosten tulkinta voi jossain määrin osoittautua hankalaksi, ja on myös vaikea varmistua siitä, miten vakavasti vastaajat suhtautuvat kyselyyn tai miten onnistuneita laaditut vastausvaihtoehdot ovat olleet. Vastausten määrä on yleensä hyvin vähäinen verrattuna lähetettyihin kyselyihin. Onnistuneimmat verkkokyselyt tuottavat yleensä noin 30-40 prosenttia vastauksia lähetetyistä kyselyistä.¹¹ Valintani oli uhkarohkea, sillä uskoin oman vastausprosenttini olevan alhaisempi kuin onnistuneimmat verkkokyselyt. Oikeusavustajat ovat yleisesti hyvin kiireisiä, ja tämän ohella otosryhmäksi olin valinnut WinCapitan käsittelyssä mukana olevat oikeusavustajat, jotka ovat tavallista kiireisempiä nyt käsitellessään näin laajaa tapautta.

⁷ Liite 1

⁸ Liite 2

⁹ Hirsjärvi ym. 2010, 193

¹⁰ Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishanke 2013

¹¹ Hirsjärvi ym. 2010, 195-196

Oikeudenkäyntiavustajien otoskoko oli lopulta 108. Lähettämäni verkkokyselyyn vastasi yhteensä 22 avustajaa ja tämän lisäksi toteutin yhden kyselyn haastatteluna. Avustajien vastausprosentti oli yhteensä 21. Vastaajien joukossa oli muun muassa asianajajia, lakimiehiä sekä julkisia oikeusavustajia. Haastattelua lukuun ottamatta kaikki vastaajat edustivat kantajia WinCapita oikeudenkäynnissä. Kärjäsihteereiden otoskoko oli 18 ja kyselyyn vastasi yhteensä 11 sihteerä. Vastausprosentti oli 61 ja kaikki vastaajat olivat Vantaan kärjäoikeudesta.

Päätin toteuttaa yhden kyselyn haastatteluna, jotta saisin syvennettyä saamiani vastauksia. Halusin käydä elävän keskustelun aiheesta, jotta ymmärtäisin paremmin saatuja vastauksia ja huomaisin onko kyselyssä harhaanjohtavia kysymyksiä. Päätin kysyä haastateltavakseni WinCapitan päätekiäjäksi tuomitun Hannu Kailajärven nykyistä avustajaa asianajaja Antti Kortelasta. Kortelainen tuli Kailajärven avustajaksi rikosjutun ollessa jo hovioikeuden käsittelyssä, mutta riita-asian käynnistyttyä hän on ollut käsittelyssä mukana alusta lähtien. Hänen haastattelu suoritettiin lopulta puhelimitse.

Toteutin haastattelun strukturoituna eli lomakehaastatteluna. Halusin pitää kysymykset samoina verkkokyselyn kanssa, jotta saatoin verrata vastauksia muiden avustajien vastauksiin. Tämä tarkoitti sitä, että haastattelu eteni ennalta laadittujen kysymysten pohjalta. Otin mukaan kuitenkin myös hieman teemahaastattelupiirteitä, eikä kysymyksiä käyty täsmälleen samassa järjestyksessä lomakkeen kanssa, vaan haastattelu eteni keskustelun mukana. Teemahaastattelu on avoimen haastattelun ja lomakehaastattelun välimuoto, jossa haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkka järjestys ja muoto puuttuvat.¹²

2 Riita-asian oikeudenkäynti

Oikeudenkäyntiavustajien ja kärjäsihteereiden välillä tapahtuvaa yhteistyötä ja heidän rooliaan prosessin etenemisessä on helpompi ymmärtää, jos tietää mitä vaiheita oikeudenkäyntiin kuuluu. Riita-asian kulku on kuvattu oikeudenkäymiskaassa¹³. Se käynnistyy kun kantaja, eli vaatimuksia esittävä henkilö, toimittaa tuomioistuimelle allekirjoitetun haastehakemuksen. Kantajan on laadittava haastehakemus itse ja siinä tulee olla mainittuna ainakin mitä vaaditaan ja mihin vaatimus perustuu. Lisäksi hakemuksessa tulee mainita mitä todisteita aiotaan esittää ja vaatiiko kantaja vastaajalta oikeudenkäyntikuluja.¹⁴ Lainoppinut oikeudenkäyntiavustaja osaa laatia haastehakemuksen oikeaan muotoon vedoten oikeisiin tosiseikkoihin. Tämä nopeuttaa oikeudenkäynnin kulkua, eikä tuomioistuimen tarvitse pyytää täydennystä haastehakemukseen.

¹² Hirsjärvi ym. 2010, 208

¹³ OK 4/1734

¹⁴ OK 5 luku 2 §

Riita-asia tulee vireille kärjäoikeuteen vain jos kaikki prosessinedellytykset täyttyvät. Edellytykset voivat olla ehdottomia eli absoluuttisia tai tahdonvaltaisia eli dispositiivisia. Ehdottoman prosessinedellytyksen puuttuessa tuomioistuimen on välittömästi reagoitava tilanteeseen. Tahdonvaltaiseen puutteeseen tuomioistuin reagoi vain jos asianosainen sitä vaatii. Edellytykset voivat koskea tuomioistuinta, asianosaisia, jutun vireillepanoa tai itse asiaa. Absoluuttisiin edellytyksiin kuuluu esimerkiksi haastehakemuksen lainmukaisuus, asianosaisten asianosaisuus kelpoisuus, avustajan prosessitoimikelpoisuus ja tuomioistuimen kokoonpanon laillisuus. Kokoonpano on laillinen, jos mukana on oikea määrä tuomareita ja tuomari tai tuomarit eivät ole esteellisiä käsittelemään asiaa sekä ovat muutoinkin kelpoisia tehtäväänsä. Dispositiivisia perusteita voivat olla esimerkiksi haasteen tiedoksiantomenettelyn lainmukaisuus ja oikea-aikaisuus sekä joissain tapauksissa tuomioistuimen alueellinen toimivalta.¹⁵

Kun absoluuttiset edellytykset ovat täyttyneet, ja haastehakemus on todettu tarpeeksi kattavaksi, annetaan se tiedoksi vastaajalle. Vastaajaksi kutsutaan henkilöä, jota vastaan vaatimuksia on esitetty. Vastaajaa pyydetään antamaan vastaus haasteeseen¹⁶. Vastauksessa vastaajan tulee myöntää kanne oikeaksi tai vastustaa sitä. Vastaajan vastustaessa kannetta, tulee hänen ilmoittaa perusteet vastustamiselle sekä nimetä todisteet.¹⁷ Kannetta voi vastustaa vetoamalla näyttöväitteeseen, oikeusväitteeseen, vastatosiseikkaan tai prosessi- eli oikeudenkäyntiväitteeseen. Näyttöväitteessä kantaja kiistää kanteen todenperäisyyden, eli väittää esimerkiksi että esitettyä virhettä ei ole tapahtunut. Jos vastaaja myöntää virheen, mutta katsoo ettei siitä voi seurata kanteessa esitettyä oikeusseuraamusta, esittää hän oikeusväitteen. Vastatosiseikkaan vedotessa vastaaja voi esimerkiksi myöntää virheen tapahtuneen, mutta esittää että on teoillaan korjannut tilanteen. Prosessiväitteessä vastaaja vetoaa prosessin edellytyksen puutteeseen.¹⁸

Valtaosa riita-asioista on dispositiivisia, eli sovinto on sallittua ja tuomioistuimen tuleekin toiminnallaan tähdätä sovinnon saavuttamiseen. Dispositiivisissa asioissa sovinto voidaan sopia kaikissa käsittelyn vaiheissa. Sovintoa on rajoitettu vain sellaisissa tapauksissa, joissa mukaan kytkeytyy myös julkista intressiä. Esimerkiksi lapsiin kohdistuvat riidat ovat indispositiivisia, eli asiaa ei voida sopia ilman viranomaisten läsnäoloa.¹⁹ Jos vastaaja ei vastaa haasteeseen, voidaan dispositiiviset riita-asiat ratkaista yksipuolisella tuomiolla.²⁰

Vastauksen saavuttua alkaa asian varsinainen käsittely. Riita-asia käynnistyy valmistelulla. Valmistelun tehtävänä on valmistella asia niin, että pääkäsittely sujuu nopeasti ja sujuvasti.

¹⁵ Havansi 2007, 86-88

¹⁶ OK 5 luku 9 §

¹⁷ OK 5 luku 10 §

¹⁸ Linna 2012a, 272-273

¹⁹ Havansi 2007 14-15

²⁰ Linna 2012a, 273

Valmistelun aikana tulee selvittää mikä on se seikka mistä asianosaiset ovat erimielisiä. Valmistelu voidaan toteuttaa kirjallisena, suullisena tai molempia vaiheita hyödyntäen. Kirjallisessa valmistelussa tuomioistuin voi esittää täsmentäviä kysymyksiä tai kehottaa asianosaisia toimittamaan kirjallisia lausumia määrätystä aiheista. Valmistelusta laaditaan yhteenveto. Jos valmistelun tavoitteet saavutetaan kirjallisessa vaiheessa, voidaan siirtyä suoraan pääkäsittelyyn.²¹

Valmistelua voidaan käydä myös suullisesti, tätä kutsutaan valmisteluistunnoksi. Valmisteluistunnossa ei toisteta kirjallisessa valmistelussa esiin tulleita seikkoja, vaan asian käsittelyä jatketaan siitä mihin kirjallisessa valmistelussa päädyttiin²². Valmisteluistunnon tehtävänä on selvittää mahdolliset epäselvyydet ja puutteet asianosaisten esityksissä ja selvittää mitkä asiat ovat riitaisia ja mitkä riidattomia. Tämä auttaa todisteiden rajaamista vain riitaisien seikkojen perusteluun.²³

Kun valmistelun avulla on saatu selvitettyä vaatimukset perusteineen, erimielisyyden kohteet, todisteet ja mitä niillä aiotaan näyttää toteen sekä selvitetty sovinnon mahdollisuuksia, voidaan käynnistää pääkäsittely²⁴. Pääkäsittelyn kulku on määrätty laissa. Alkuun tuomari selostaa yhteenvedon avulla mihin valmistelussa on päädytty ja tiedustelee asianosaisilta pitävätkö esitetyt vaatimukset edelleen paikkaansa. Tämän jälkeen asianosaiset perustelevat kantansa ja lausuvat vastapuolen perusteluista. Lausumien jälkeen esitetään todisteet, jonka jälkeen asianosaiset voivat esittää loppulausuntonsa.²⁵

2.1 Prosessinjohto

Jotta oikeudenkäynti sujuisi edellä määritellyllä tavalla, tulee tuomarin ohjata ja seurata asioiden kulkua aktiivisesti. Tätä kutsutaan prosessinjohtoksi. Prosessinjohton tehtävänä on muun muassa seurata että asian käsittely etenee viivytyksettä, samoja asioita ei toisteta turhaan ja ettei asianosaiset menetä oikeuksiaan tietämättömyyttään tai erehdyksestä.²⁶ Käräjäsihteerit avustavat tuomaria prosessinjohtossa ja mikäli kommunikointi asianosaisten ja heidän avustajien välillä sujuu ongelmitta, saadaan itse käsittelykin toteutettua joutuisammin.

Prosessinjohto voidaan jakaa kahteen ryhmään, muodolliseen ja aineelliseen eli materiaaliseen prosessinjohtoon. Muodollinen tarkoittaa oikeudenkäynnin ulkoisen kulun järjestämistä,

²¹ Linna 2012a, 274-276

²² OK 5 luku 15c §

²³ Linna 2012a, 276-277

²⁴ OK 5 luku 28 §

²⁵ OK 6 luku 2 §

²⁶ Linna 2012a, 277

ja aineellinen oikeudenkäyntiainestoa ja tuomioistuimen tehtäviä asian selvittämiseksi.²⁷ Muodollisia prosessinjohtollisia kysymyksiä tulee pohtia sekä valmistelu- että pääkäsittelyvaiheessa. Siihen kuuluu esimerkiksi päätös siitä, järjestetäänkö asiasta suullinen valmistelutunto²⁸ vai siirytäänkö kirjallisen valmistelun jälkeen suoraan pääkäsittelyyn. Pääkäsittelyssä tärkeimpänä muodollisena tehtävänä on seurata, että asian käsittelyssä noudatetaan selvyttäjä ja järjestystä²⁹.

Materiaalinen prosessinjohto painottuu valmisteluvaiheeseen³⁰. Valmistelun aikana tuomioistuimen on selvitettävä asianosaisten vaatimukset ja niiden perusteet, mistä asianosaiset ovat erimielisiä, mitä todisteita tullaan esittämään ja mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen sekä onko sovinnolle edellytyksiä³¹. Tuomioistuimella on velvollisuus ilmoittaa asianosaisille prosessinjohtolliset ratkaisut ja aikataulut valmistelun edetessä³². Pääkäsittelyssä aineellisiin prosessinjohtollisiin tehtäviin kuuluu seurata, että asia tulee perusteellisesti käsitellyksi eikä asiaan sekoiteta mitään siihen kuulumatonta. Jos asianosaisten esitys havaitaan epäselväksi tai epätäydelliseksi, tuomioistuimen on tehtävä hänelle riitakysymysten selvittämistä varten tarpeelliset kysymykset.³³

2.2 Oikeudenmukainen oikeudenkäynti

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen turvataan Suomen perustuslaissa³⁴. Tämä kattaa muun muassa käsittelyn julkisuuden sekä oikeuden tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta³⁵. Tuomari vaikuttaa aktiivisella prosessinjohtolla siihen, että nämä seikat toteutuvat. Kaikkien osapuolien on saatava tilaisuus kertoa mielipiteensä suullisesti tai kirjallisesti vastapuolten vaatimuksista, väitteistä ja todisteista. Kuulemisperiaate on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin olennainen osa, eivätkä asianosaiset voi valvoa etuaan menettelyssä, jos heitä ei kuulla prosessin aikana. Prosessioikeus antaa kaavan sille, miten asia etenee. Sen sijaan asian sisältö muotoutuu asianosaisten esiin tuomien asioiden perusteella. Tuomarin tehtävänä on seurata, että kaikki tarpeelliset todisteet esitetään.³⁶

²⁷ Virolainen 2013, 92

²⁸ OK 5 luku 15 §

²⁹ OK 6 luku 2a § 1 momentti

³⁰ Lappalainen 2013a, 805

³¹ OK 5 kuku 21 §

³² OK 5 luku 18 §

³³ OK 6 luku 2a § 2 momentti

³⁴ PL 731/1999

³⁵ PL 2 luku 21 § 2 momentti

³⁶ Linna 2012b, 16-17

Perustuslain lisäksi oikeudenmukainen oikeudenkäynti on turvattu myös kansainvälisesti. Oikeudenmukaisuus turvataan muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa³⁷, KP³⁸-sopimuksessa³⁹, Euroopan unionin perusoikeuskirjassa⁴⁰ ja vuoden 1948 ihmisoikeuksien kansainvälisessä julistuksessa⁴¹. Näin ollen oikeudenmukaisuus oikeudenkäynneissä nähdään myös kansainvälisesti perusoikeutena.⁴² Näissä sopimuksissa asetetut määräykset on saatettu Suomessa voimaan lakeina eli ne ovat lain veroisia oikeudellisia normeja lainkäytössä. Tästä huolimatta Suomi on saanut Euroopan ihmisoikeustuomioistuinta⁴³ moitteita esimerkiksi kuulemisperiaatteesta, tuomioiden perusteluvollisuuden laiminlyönneistä, oikeudenkäyntien viivästymisestä ja sananvapautta loukkaavista tuomioista.⁴⁴ Prosessinjohdossa tulisi pyrkiä siihen, ettei lisää moitteita tulisi.

Vaikka tuomioistuin noudattaa toiminnassaan lakeja, on moitteiden saaminen silti mahdollista. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin sekä muiden lakien noudattaminen asettaa tuomioistuimen usein ristiriitaiseen tilanteeseen, jolloin tuomarin tulee ratkaista mikä oikeuslähde saa suurimman painoarvon. Tässä työssä esitellyssä ongelmassa, jossa asianosaisen valitsema puolustaja tulisi saada mukaan istuntoon, ovat ROL ja oikeudenmukainen oikeudenkäynti ristiriidassa keskenään. Laissa oikeudenkäynnistä rikosasioista sanotaan, että jokaisella asianosaisella on oikeus valita puolustajansa⁴⁵. Jos tuomioistuin lähtee liian tarkasti selvittämään jokaiselle osapuolelle sopivaa päivää, ja määrää pääkäsitelyn myöhemmäksi, saattaa ratkaisu loukata oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin nopeusperiaatetta.

Erilaisten lakien lisäksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin määräykset saattavat keskenäänkin olla ristiriidassa. Esimerkiksi oikeusturvan määritelmässä⁴⁶ kerrotaan, että jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä, mutta nämä kaksi ovat ristiriidassa keskenään. Asia pitäisi käsitellä tarkasti, ottaen kaikki seikat huomioon, mutta kuitenkin niin, että aikaa ei kuluisi liikaa. Myös kuulemisperiaate, erityisesti tuomarin kyselyoikeus, loukkaa helposti tuomioistuimen puolettomuutta.

Tuomioistuin, pääasiassa tuomari, tekee prosessinjohdolliset ratkaisut, mutta niiden toteuttaminen liittyy olennaisesti kärjäsihteereiden sekä oikeusavustajien yhteistyöhön. Itse asias-

³⁷ Ulkoasiainministeriön ilmoitus Euroopan ihmisoikeussopimuksesta (Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi) sellaisena kuin se on muutettuna yhdennellätoista pöytäkirjalla 63/1999, EIS 6 ja 13 artikla

³⁸ Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus SopS 8/1976

³⁹ 2 artiklan 3 kohta, 14 artikla

⁴⁰ 2000/C 364/01, 47 artikla

⁴¹ 7, 8 ja 10 artikla

⁴² Ervasti 2011, 352-353

⁴³ EIT

⁴⁴ Jokela 2011, 296-297

⁴⁵ 2 luku 2 § 2 momentti

⁴⁶ PL 21 §

sa yhteistyö on juuri prosessijohdollisten ratkaisujen toteuttamista. Ervo⁴⁷ osoitti väitöskirjassaan⁴⁸ oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin keskeisimmän tekijän olevan juuri asianosaisten ja tuomioistuimen jäsenten välillä käytävä laaja-alainen keskustelu.

3 Kärjäsihteerit

Kärjäsihteeri on kärjäoikeudessa toimiva toimistos sihteeri, joka työskentelee työparina kärjätuomarin kanssa. Lokakuussa 2011 oikeusministeriö asetti oikeuslaitoksen yleisen sopimusalan virkanimityöryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää tarve sopimusalaa koskevan tarkentavan virkaehtosopimuksen piiriin kuuluvien virkojen virkanimien muuttamiselle tuomioistuimissa sekä muissa oikeusministeriön alaisissa virastoissa. Työryhmä selvitti, että virkanimien tulisi olla aiempaa informatiivisempia ja mahdollisimman yhdenmukaisia. Käyttöön suositeltiin otettaviksi yleisiä virkanimikkeitä, jotka kuvaavat, millä sektorilla ja missä virastotyypissä henkilö työskentelee. Siten esimerkiksi kärjäsihteeri virkanimi suositeltiin otettavaksi käyttöön kaikille kärjäoikeuksissa toimiville toimistosihtereille.⁴⁹

Marraskuun ensimmäisestä päivästä 2013 lähtien kaikkien Vantaan kärjäoikeuden osasto- ja toimistosihtereiden virkanimi muuttui kärjäsihteeriksi. Lisäksi taloon jää yksi hallintosihteeri.⁵⁰ Tässä työssä kärjäsihteerillä tarkoitetaan kuitenkin vielä vanhaa virkanimikettä eli kärjäoikeudessa toimivaa sihteeria, joka työskentelee työparina tuomarin kanssa. Lisäksi mukaan on otettu WinCapita-sihteerit, joiden virkanimike ennen muutosta on ollut toimistos sihteeri.

Kärjäoikeuden toimintaa johtaa ja valvoo laamanni. Tämän lisäksi kärjäoikeuksissa toimii muun muassa kärjätuomareita, haastemiehiä ja kärjäsihtereitä. Vantaan kärjäoikeudessa on 19 vakituista tuomarinvirkaa, yksi maa-oikeusinsinööri, viisi notaaria, yhdeksän haastemiestä ja 34 muuta vakinaista kansliahenkilökuntaa⁵¹. Vakinaisten työntekijöiden lisäksi talossa on useita määräaikaista virkoja. Kansliahenkilökuntaan kuuluvat kaikki kärjäoikeuden toimistosihteerit. Toimistos sihteeri voi työskennellä kansliassa, jossa hän vastaanottaa asiakkaita ja auttaa heitä heidän ongelmissaan. Kansliassa työskentelevät sihteerit hoitavat puhelinvaihdetta, auttavat asiakkaita puhelimitse ja hoitavat esimerkiksi laskutusta tai postitusta tarvittaessa. Hakemus-summaarisella osastolla työskentelevät toimistosihteerit käsittelevät erilaisia hakemuksia, kuten avioeroja sekä riidattomia velkoja. Kirjallisen menettelyn sihteerit käsittelevät tapauksia, jotka voidaan käsitellä ilman suullista istuntoa.

⁴⁷ 2005

⁴⁸ ks. Ervo 2005, 454

⁴⁹ Oikeuslaitoksen yleisen sopimusalan virkanimikkeiden uudistaminen 2012

⁵⁰ Nieminen 2013

⁵¹ Henkilökunta 2010

Vantaan kärjäoikeudessa toimii maa oikeus, joka ratkaisee maanmittaustoimituksista ja muista vastaavista kiinteistötoimituksista tehdyt valitukset. Maa oikeudet olivat aikaisemmin itsenäisiä erityistuomioistuimia, mutta myöhemmin ne lakkautettiin hallinnollisesti itsenäisinä erityistuomioistuimina ja niiden toimivalta siirrettiin määrättyihin kärjäoikeuksiin.⁵² Kiinteistönmuodostamislain⁵³ mukaan maa oikeus toimii Etelä-Savon, Kanta-Hämeen, Lapin, Oulun, Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Vantaan ja Varsinais-Suomen kärjäoikeuksissa⁵⁴. Maa oikeus työllistää yhden kärjäsihteerin päätoimisesti, jonka lisäksi talossa on kaksi maa oikeussihteerin sijaista. Näiden lisäksi virastossa voi olla kausittaisia toimistosihtereitä, kuten esimerkiksi WinCapita-sihteerit. WinCapita on niin laaja yksittäinen tapaus, että sen käsittelyyn on nimetty kaksi sihteeria perehtymään kyseisen tapaukseen ja sen selvittelyyn. Toimistosihtereiden lisäksi kansliahenkilökuntaan kuuluvat kärjäsihteerit, jotka työskentelevät kärjätuomarin kanssa työpareina.

3.1 Työtehtävät

Luoranen on opinnäytetyössään⁵⁵ kuvannut kärjäsihteerin työtehtäviä rikosasioissa. Tiivistettynä kärjäsihteerin tehtävä on vastata asian vireille tuloon, valmisteluun, käsittelyyn ja arkistointiin liittyvistä tehtävistä. Kun uusi asia tulee kärjäoikeuden käsiteltäväksi, laitetaan tapaus ensin vireille, eli se kirjataan koneelle. Tämän jälkeen tulee löytää osapuolille sopiva käsittelypäivä. Kun syyttäjälle, tuomarille ja asianosaisten avustajille sopiva päivä on löydetty, tulee laatia juttulistat kyseiselle päivälle. Juttulistojen laatiminen on haastavaa, ja sihteerin tulee arvioida kuinka kauan istunnot saattavat kestää. Päivän tulee olla tehokkaasti käytetty, kuitenkin niin, että laaditussa aikataulussa pysytään. Käsittely ei myöskään saisi venyä niin pitkäksi, että seuraavan jutun aloittaminen viivästyisi.⁵⁶

Kun ajankohta on saatu sovittua, laaditaan asianosaisille haasteet sekä kutsut pääkäsittelyyn. Asianosaisilta saatetaan joutua pyytämään kirjallisia vaatimuksia, todisteita tai muuta tarvittavaa materiaalia valmistelua sekä pääkäsittelyä varten. Tiedoksiantoja tulee seurata ja niiden ajankohta tai epäonnistuminen on tärkeää kirjata ylös. Ennen pääkäsittelyn alkamista tulee sihteerin laatia tuomio- ja pöytäkirjapohjat. Istunnon aikana pidetään pöytäkirjaa, minkä jälkeen laaditaan tuomiolauselmat ja toimitetaan asianosaisille valmiit tuomiot sekä muutoksenhakuohjeet. Tuomion antamisen jälkeen on seurattava, tuleeko tuomiosta valituksia vai päätyykö se lainvoimaiseksi. Mahdolliset valitukset tulee käsitellä ja toimittaa eteenpäin.⁵⁷

⁵² Jokela 2005, 240

⁵³ KML 554/1995

⁵⁴ KML 241a §

⁵⁵ Kärjäsihteerin työ rikosasioissa Etelä-Savon kärjäoikeudessa 2013

⁵⁶ Luoranen 2013, 48-50

⁵⁷ Luoranen 2013, 50-58, 63 ja 66-68

Luorasan laatimat ohjeet ovat osittain jo vanhentuneita, koska nykyään rikosasioita käsitellään uudella Ritu-ohjelmalla⁵⁸.

Vantaan kärjäoikeudessa kaikki työparit käsittelevät sekä riita- että rikosasioita. Riitaasioiden käsittely kärjäsihteereiden työtehtävistä eroaa jonkin verran rikosasioista. Riitajutuissa alkuvalmisteluja on pääsääntöisesti vähemmän kuin rikosasioissa, myös kutsuttavia on yleensä vähemmän. Tämän lisäksi riitajutuissa ei käytetä ollenkaan Ritu-järjestelmää, joka ainakin näin järjestelmän alkuvaiheessa nopeuttaa ja helpottaa työskentelyä. Riita-asioissa ei ole mukana syyttäjää, joten mahdolliselle istuntopäivälle löytyy useampia vaihtoehtoja. Tavallisten rikos- ja riitajuttujen lisäksi työparit käsittelevät muun muassa lähestymiskieltoja, takavarikoita ja muita pakkokeinoja kuten esimerkiksi vangitsemisia.

3.2 Yhteistyö avustajien kanssa

Kärjäsihteereiden tärkeimmät ulkoiset sidosryhmät ovat poliisi, syyttäjälaitos sekä asianosaisten avustajat. Tässä työssä on keskitytty yhteistyöhön avustajien ja kärjäsihteereiden välillä. Oikeusavustajat toimittavat ja pyytävät kärjäsihteereiltä tapauksiin kuuluvia asiakirjoja ja saattavat kysyä esimerkiksi, onko muilta osapuolilta tullut valituksia tai vastauksia. Lisäksi yhteistyö kattaa muun muassa määräajoista sopimisia ja muuta jatkuvaa yhteydenpitoa vireillä olevista oikeudenkäynneistä. Haastavin tehtävä on löytää istuntopäivä, joka sopii tuomarille, syyttäjälle sekä avustajille. Mukaan on saatava juuri se syyttäjä, joka syytteen on nostanut⁵⁹, ja se tuomari, jolle juttu on jaettu. Asianosaisilla on oikeus valita itse, kuka heitä puolustaa tai avustaa⁶⁰, ja siksi myös valitut avustajat tulisi saada pääkäsittelyyn mukaan.

Kuinka paljon päivämäärän valinnassa voidaan joustaa, riippuu täysin tapauksesta. Asianosaisten ollessa pidätettynä, tulee pakkokeinoistunto käydä pakkokeinolain⁶¹ mukaan viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahtatoista⁶², ja jutun pääkäsittely on järjestettävä kahden viikon kuluessa syytteen nostamisesta. Jos kyseessä on notaari-istunto eli pääkäsittely, jonka tuomarina toimii varatuomariharjoittelua suorittava kärjänotaari, ei päivissä ole paljon joustovaraa, koska notaareilla on vain määrätty istuntopäivät. Avustajat ovat kiireisiä, eivätkä heille välttämättä sovi ehdotetut ajankohdat.

Jos asianosaiset käyttävät oikeudenkäynnissä avustajia, helpottaa se yleensä huomattavasti tuomioistuimen prosessinjohtoa. Avustajat tuntevat prosessin kulun ja voivat myös itse osallistua prosessinjohtolisten kysymysten ratkaisuihin. Lisäksi yhteistyöstä avustajien ja tuomio-

⁵⁸ Yleisten tuomioistuinten rikostuomiosovelluksen kehittämishanke (Ritu-hanke) 2013

⁵⁹ ROL 1 luku 2 § 1 momentti

⁶⁰ ROL 2 luku 2 § 2 momentti

⁶¹ PKL 450/1987

⁶² PKL 1 luku 9 §

istuimen välillä on säädetty esimerkiksi Suomen Asianajajaliiton⁶³ määrittelemissä asianajajien tapaohjeissa. Ohjeissa mainitaan, että asianajajan on osoitettava tuomioistuimelle arvontoa, eikä hän saa pyrkiä vaikuttamaan tuomioistuimeen epäasiallisin keinoin tai saattaa tuomioistuimen työtä tai ratkaisua epäasiallisen arvostelun kohteeksi. Paikkansapitämättömyyden lausumien antaminen on kielletty, eikä todisteiden hävittämiseen tai vääristelemiseen saa myötävaikuttaa.⁶⁴

4 Oikeudenkäyntiavustajat

Suomessa ei ole asianajajapakkoa⁶⁵, eli asianosaiset saavat ajaa itsenäisesti omaa asiaansa oikeudenkäynneissä. Asian ajaminen itse on kuitenkin nykyään melko harvinaista, ja usein asianosaiset valtuuttavat lainoppineen henkilön ajamaan oikeuksiaan. Käytännössä ainakin monimutkaisemmissa asioissa asianosaisten olisi syytä turvautua ammattihenkilön apuun. Vähävaraisilla on oikeus oikeusapulain⁶⁶ mukaiseen maksuttomaan oikeusapuun⁶⁷. Oikeudenkäyntiavustaja on henkilö, joka avustaa oikeudenkäyntiin henkilökohtaisesti saapunutta asianosaista. Henkilön edustaessa asianosaista niin, että asianosainen ei ole itse paikalla, kutsutaan edustajaa oikeudenkäyntiasiamieheksi.⁶⁸

Oikeudenkäyntiasiamiehenä tai oikeudenkäyntiavustajana saa toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Lisäksi oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana saa toimia asianosaiseen työ- tai virkasuhteessa oleva, oikeustieteen maisterin⁶⁹ tutkinnon suorittanut, rehellinen ja muutoin kyseiseen tehtävään sopiva ja kykenevä henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. Joissain tapauksissa, kuten esimerkiksi maa-oikeusasioissa ja riidattomissa hakemusasioissa, myös muu rehellinen ja muutoin kyseiseen tehtävään sopiva ja kykenevä täysi-ikäinen henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu, voi toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai oikeudenkäyntiavustajana.⁷⁰

Oikeudenkäyntiavustajien tehtävä on ajaa päämiehensä asiaa rehellisesti ja ahkerasti. Avustajan tulee perehtyä huolellisesti käsiteltävän asian tosiasia- ja oikeuskysymyksiin. Työtä sitoo salassapito- ja totuusvelvollisuus. Avustaja ei saa oma-aloitteisesti tuoda esiin päämiehen kertomia tosiseikkoja, ellei ole saanut tähän päämieheltä lupaa, eikä voi vedota totuutta vastaamattomaan tosiseikkaan. Myös tosiseikan kiistäminen on kiellettyä, jos avustaja tietää tä-

⁶³ SAL

⁶⁴ SAL 2013

⁶⁵ Lappalainen 2003b, 329

⁶⁶ OAL 257/2002

⁶⁷ OAL 1 §

⁶⁸ Vuorenpää 2009, 20–21

⁶⁹ entinen oikeustieteen kandidaatti

⁷⁰ OK 15 luku 2 §

män todeksi. Mahdollisista asianajovelvollisuuksien laiminlyönnistä aiheutuneista vahingoista on oikeusavustaja korvausvelvollinen.⁷¹

4.1 Asianajajat

Usein oikeudenkäyntiavustajina toimii asianajoa ammatikseen harjoittavat henkilöt. Asianaja- ja ammattinimike on lailla suojattu. Laki asianajajista⁷² määrittelee asianajan sellaiseksi, joka on maan yleisen asianajajayhdistyksen jäsenenä merkitty asianajajaluetteloon⁷³. Vain kyseisestä luettelosta löytyvät henkilöt voivat käyttää asianajaja-ammattinimikettä tai toimistostaan nimitystä asianajotoimisto. Suomen Asianajajaliittoon kuuluu noin 2000 jäsentä. Kaikista Suomen lakimiehistä noin kymmenen prosenttia on asianajajia.⁷⁴

Suomen Asianajajaliiton jäseneksi voidaan hyväksyä kaksikymmentäviisi vuotta täyttänyt Suomen tai muun Euroopan talousalueen valtion kansalainen, joka täyttää seuraavat ehdot. Hänen tulee olla rehelliseksi tunnettu sekä muilta ominaisuuksiltaan ja elämäntavoiltaan so-piva harjoittamaan asianajajan tointa, eikä hän saa olla konkurssissa tai hänen toimintakelpoisuuttaan rajoitettu. Asianajajan tulee olla suorittanut Suomessa oikeustieteen maisterin tutkinto. Tutkinto voidaan hyväksyä myös, vaikka se olisi suoritettu ulkomailla, jos Opetushal-litus on päättänyt sen kelpoisuudesta. Lisäksi asianajajayhdistyksen säännöissä määrätään, että tutkinnon suorittamisen jälkeen hakijan tulee toimia vähintään neljä vuotta oikeuden-hoidon alalla, josta vähintään kaksi vuotta asianajan apulaisena, yleisenä oikeusavustajana tai itsenäisenä asianajotehtävien hoitajana. Tämän jälkeen hakijan tulee suorittaa asianajajatut-kinto.⁷⁵

Asianajajan tulee aina toiminnassaan noudattaa hyvää asianajotapaa⁷⁶. Sen noudattamista valvoo Asianajajaliiton hallitus ja noudattamattomuudesta voidaan rangaista liiton päättämän kurinpitäjärjestelmän perusteella. Hyvä asianajotapa ilmenee asianajajalaissa, Suomen Asi-anajajaliiton säännöissä sekä hyvää asianajotapaa koskevissa ohjeissa eli tapaohjeissa. Tapa-ohjeet on koonnut asianajajayhteisö, ja ohjeissa on osoitettu, miten hyvän asianajajan tulisi yleensä ja erilaisissa tilanteissa toimia.⁷⁷ Ohjeissa käsitellään esimerkiksi asianajajia osana yhteiskuntaa, yhteiskunnan perusarvoja, asianajajien yleisiä velvollisuuksia, heidän yhteistyö-tään asiakkaan ja muiden sidosryhmien kanssa sekä esteellisyttä⁷⁸.

⁷¹ Lappalainen 2003b, 333

⁷² AAL 496/1958

⁷³ AAL 1 §

⁷⁴ Suomen Asianajajaliitto lyhyesti 2013

⁷⁵ Lappalainen 2003c, 348-351

⁷⁶ AAL 5 § 1 momentti

⁷⁷ Ylöstalo & Tarkka 2001, 191-192

⁷⁸ SAL 2013

4.2 Lakimiehet

Kaikki ylemmän oikeustieteellisen korkeakoulututkinnon Suomessa suorittaneet henkilöt ovat juristeja eli lakimiehiä. Lakimiehillä on oma edunvalvontajärjestö, Lakimiesliitto, johon kaikki juristit voivat liittyä. Lakimiesliitossa on jäseniä lähes 16 000, joka on noin 75 prosenttia kaikista lakimiehistä.⁷⁹ Lakimiehille on laadittu omat eettiset ohjeet, jotka ovat huomattavasti asianajajien tapaohjeita suppeammat. Eettisiin ohjeisiin kuuluu kaksitoista kohtaa, joissa mainitaan muun muassa, että lakimiehen tulee toimia oikeudenmukaisesti ja tavoitella oikeudenmukaista lopputulosta, lakimiehen toiminnan tulee olla luottamuksen arvoista ja hänen tulee hoitaa hänelle uskotut tehtävät ammattitaitoisesti, huolellisesti ja viivyttelämättä. Tämän ohella lakimiehen on pysyttävä totuudessa, toiminnan on oltava riippumatonta ulkopuolista vaikutteista, eikä lakimies saa käyttää väärin toisen ymmärtämättömyyttä.⁸⁰ Lakimiehet voivat käyttää toimistoistaan nimeä lakiasiaintoimisto⁸¹.

Lakimies voi hankkia myös varatuomarin arvonimen suorittamalla tuomioistuinharjoittelun. Harjoittelu kestää yhden vuoden, ja se voidaan toteuttaa kokonaan kärjäoikeudessa tai puolet kärjäoikeudessa ja puolet hovioikeudessa tai hallinto-oikeudessa. Varatuomarin arvonimeä tavoittelevaa harjoittelijaa kutsutaan kärjänotaariksi. Kärjäoikeuslain⁸² mukaan kärjänotaariksi voidaan hyväksyä oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut henkilö, jolla on lainkäyttötehtävissä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet ja soveltuvuus oikeudelliseen ratkaisutoimintaan⁸³. Ennen kuin harjoittelija voidaan nimittää kärjänotaariksi, tulee hänen vannon tuomarinvala tai -vakuutus.⁸⁴

4.3 Julkiset ja luvan saaneet oikeusavustajat

Valtio ylläpitää oikeusaputoimistoja, joista oikeusapua voi saada maksutta tai osakorvausta vastaan. Oikeusaputoimistoissa työskentelee julkisia oikeusavustajia sekä muuta avustavaa henkilökuntaa. Laki valtion oikeusaputoimistoista⁸⁵ määrittelee julkisen oikeusavustajan kelpoisuusvaatimukset. Julkisen oikeusavustajan tulee olla oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut, ja hänellä tulee olla riittävä kokemus asianajajan työstä tai tuomarin tehtävien hoitamisesta⁸⁶. Julkisen oikeusavustajan tulee noudattaa hyvää asianajajatapaa ja täyttää hänelle uskotut tehtävät rehellisesti ja tunnollisesti⁸⁷. Esteellisyydestä on voimassa se, mitä

⁷⁹ Liitto 2013

⁸⁰ Suomen Lakimiesliitto 1995

⁸¹ Ylöstalo ym. 2001, 135

⁸² KOL 581/1993

⁸³ KOL 4 § 2 momentti

⁸⁴ Tuomioistuinharjoittelu, tuomarinvala ja varatuomarin arvonimi 2012

⁸⁵ OATL 258/2002

⁸⁶ OATL 3 § 2 momentti

⁸⁷ OATL 6 §

asianajajan esteellisyydestä säädetään tai määrätään⁸⁸. Usein julkiset oikeusavustajat ovatkin Suomen Asianajajaliiton jäseniä.⁸⁹

Vuonna 2013 astui voimaan laki luvansaaneista oikeudenkäyntiavustajista⁹⁰ eli lupalakimiehistä. Lain tarkoituksena oli asettaa muut oikeudenkäyntiasiamiehet kuin asianajajat ja julkiset oikeusavustajat ammattieettisten velvollisuuksien ja valvonnan piiriin. Tämän ohella laki pyrkii parantamaan asianosaisten oikeusturvaa, saamaan oikeudenkäyntiprosessin toimimaan sujuvammin, ja sen avulla oikeudenkäyntiavustajien epäasialliseen toimintaan voidaan puuttua myös tuomioistuimen ulkopuolelta. Lain astuttua voimaan lähisukulaiset ja tuttavat eivät enää voi toimia avustajina, elleivät he ole asianajajia, julkisia oikeusavustajia tai lupalakimiehiä.⁹¹

Lupa oikeudenkäyntiavustajana tai oikeudenkäyntiasiamiehenä toimimiseen myönnetään henkilölle, joka on suorittanut Suomessa oikeustieteen maisterin tutkinnon tai määritellyin edellytyksin ulkomailla vastaavan oikeustieteen tutkinnon. Lisäksi lupa vaatii, että hakija on riittävän perehtynyt oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtäviin, on rehelliseksi tunnettu sekä muutoin sopiva oikeudenkäyntiasiamiehen ja -avustajan tehtävään. Tämän lisäksi hakija ei saa olla konkurssissa eikä hänen toimintakelpoisuuttaan saa olla rajoitettu.⁹² Luvan myöntää oikeudenkäyntiavustajalautakunta⁹³, ja toimintaa valvoo lautakunnan lisäksi oikeuskansleri⁹⁴. Lupalakimiehen tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut tehtävät. Velvollisuuksiin kuuluu esimerkiksi olla asiakkaalleen lojaali sekä parhaan kykynsä mukaan valvoa asiakkaan etua ja oikeutta, hoitaa saamansa tehtävät huolellisesti, täsmällisesti, riittävän nopeasti sekä tarpeettomia kustannuksia aiheuttamatta ja ylläpitää ja kehittää ammattitaitoaan sekä seurata oikeuskehitystä erityisesti niillä oikeudenaloilla, joilla toimii.⁹⁵

5 WinCapita

WinCapita-oikeudenkäynti on ollut sekä oikeudenkäyntiavustajille, että kärjäsihteereille aiantuinen prosessi. Yhteistyö WinCapitan äärellä on vaatinut molemmilta osapuolilta paljon aikaa sekä uusia menettelytapoja. WinCapitan epäillään olevan Pohjoismaiden suurin Ponzi-mallinen pyramidihuijaus. Vuonna 2008 suoritetussa poliisin esitutkinnassa on arvioitu, että sijoitettuja varoja oli vähintään 69 miljoonaa euroa ja sijoittajia noin 10 000⁹⁶. WinCapitan

⁸⁸ OATL 9 § 1 momentti

⁸⁹ Jokela 2005, 368-370

⁹⁰ 715/2011

⁹¹ Auvinen 2013

⁹² Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista 2 §

⁹³ Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista 3 §

⁹⁴ Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista 9 §

⁹⁵ Laki luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista 8 §

⁹⁶ WinCapitan tutkinta 2008

kerrottiin olevan sijoitusklubi, joka sijoitti rahaa valuuttakauppaan. Mukaan klubiin pääsi vain kutsuttuna. Kutsuttu jäsen pääsi mukaan toimintaan sijoittamalla vähintään 3000 euroa, joka kattoi perusmaksun 1000 euroa, minimisijoituksen valuuttakauppaan 1000 euroa ja uusien jäsenten suositteluoikeuden 1000 euroa. Alkusijoituksen suositeltiin kuitenkin olevan vähintään 5000 euroa, jotta valuuttakaupan voitot saavutettaisiin nopeammin. Lisätuottoja sai sponsoroimalla mukaan uusia jäseniä.⁹⁷ Myöhemmin WinCapitan pääepäilty Hannu Kailajärvi tunnusti, ettei valuuttakauppaa koskaan käyty⁹⁸.

WinCapitan toiminta on lähes kopio vuonna 1920 toteutetusta pyramidihuijauksesta, jossa Charles Ponzi väitti laittavansa sijoitetut varat postin vastauskuponkeihin, vaikka todellisuudessa kaikki saadut tuotot tulivat vain uusien sijoittajien panostuksista. Alkuun Ponzi oli todellisuudessa ostanut postikuponkeja eri maiden valuutoilla ja vaihtanut ne rahaksi toiseen valuuttaan, ja vaihtaessaan käytti hyväksi valuuttakursseja. Hän houkutteli mukaan sijoittajia ja lupasi näille jopa neljänkymmenen prosentin tuoton sijoituksille. Jo muutaman kuukauden jälkeen kävi ilmi, että ei ollut olemassa tarpeeksi postikuponkeja, jotta kaikille 17 000 mukaan lähtijälle voitaisiin tarjota tuottoja. Tutkinnoissa selvisi, että Ponzi oli ostanut kuponkeja ja vain noin kolmenkymmenen dollarin arvosta ja loput väitetyt tuotot oli maksettu uusien jäsenien sijoituksilla. Tämän jälkeen on ollut useita muitakin samantyyppisiä pyramidihuijauksia, joita kutsutaan nykyään Ponzi-huijaukseksi.⁹⁹

Kari Nars¹⁰⁰ on kuvannut hyvin, miten WinCapitan toimintaan saatiin kattava määrä uusia jäseniä, vaikka pyramidihuijaukset ovat olleet tiedossa jo pitkään. Mukaan pääsi vain toisen jäsenen suosittelemana, ja näin voitiin rajata, kuka mukaan kutsuttiin ja kuka kuuli toiminnasta. Alkuun jäsenille maksettiin väitetyjä voittoja sijoitustoiminnasta, mikä loi uskoa toimintaan jäsenten ja rekrytoitavien henkilöiden keskuudessa. Jäsenten sijoittamia rahoja maksettiin jäsenille väittäen, että ne olivat voittoa valuuttakaupasta. Toiminnan pyörittäjät saivat maksamansa rahat kuitenkin pääosin takaisin, koska jäsenet sijoittivat lisää ja isompia summia huomattessaan, että sijoitetut varat todella tuottavat voittoa. Suosittelijana oli usein luotettava ja vakuuttava perheenjäsen tai muu läheinen henkilö. Dosentti Hannu Lauerman¹⁰¹ mukaan¹⁰² ihmisiä kiehtoo sisäpiiriin pääseminen, koska se kohottaa käsitystä omasta statuksesta. Ihminen uskoo usein ansaitsevansa parempaa kuin muut, ja siksi vähällä vaivalla ansaitut monien satojen prosenttien voitot houkuttelevat niin paljon, ettei todellista tilannetta tutkita kunnolla. Tähän vaikuttaa erityisesti se, jos toimivasta sijoitusjärjestelmästä on kerrottu vakuuttavasti, esittäen sekavia kaavoja joiden tarkempi tutkiminen vaatisi paljon aikaa.

⁹⁷ Nars 2011, 185-187

⁹⁸ WinCapita ei saanut tuottoja valuuttakaupasta 2009

⁹⁹ Sander 2009, 1 ja 13-14

¹⁰⁰ Nars 2009, 163-165 ja 166-169

¹⁰¹ 2006

¹⁰² ks. Nars 2009, 164

Kukaan mukaan lähtijöistä ei esimerkiksi ollut tullut ajatelleeksi, että jos WinCapitan kehittäjät ovat pystyneet luomaan järjestelmän, joka ennustaa valuutanarvojen muutoksia, miksi sitä ei hyödynnetä laajemmin tai miten valuutta-asiantuntijat eivät ole kehittäneet tätä järjestelmää jo aikaisemmin.

Vantaan käräjäoikeus vastaanotti paljon erilaista todistusmateriaalia WinCapitaa vastaan esitettyjen korvausvaatimusten liitteinä. Yksi esimerkki oli erään kantajan toimittama PowerPoint-esitys¹⁰³, joka oli näytetty rekrytointitilaisuudessa. Ponzi-huijauksesta on varoiteltu useissa eri paikoissa ja sen tunnusmerkkejä on kuvattu esimerkiksi blogissa¹⁰⁴, johon on kerätty kattavasti erilaista tietoa WinCapitasta. Kaikki blogissa kuvatut tunnusmerkit olivat esitetyistä PowerPointissa. Ensimmäinen tunnusmerkki oli, että sijoitukselle luvataan takuuvarmaa yli kymmenen prosentin vuosituottoa tai melko varmaa kymmenien tai jopa satojen prosentin vuosituottoa. Esityksessä kerrotaan tuoton olleen siihen mennessä huonoimmillaan 272 prosenttia ja parhaimmillaan 628 prosenttia. Toinen tunnusmerkki oli, että sijoitusta suosittelee tuttava, joka tavalla tai toisella saa palkkiota suosituksesta. Jo ensimmäisessä tekstididassa kerrotaan, kuinka WinCapitan suosittelusta vastaavat jäsenet itse. Myöhemmin on kuvattu tarkemmin, kuinka sponsoroimalla lisää jäseniä saa lisätuloja. Pyramidipeliä pitäisi epäillä myös jos sijoituksen tarjoaja ei ole Ratan¹⁰⁵ valvonnassa, eikä sijoituskohteesta ole Ratan hyväksymää esitettä, tai sijoituksen kohteesta ja sijoituksen hallinnoijasta ei ole saatavilla erittäin tarkkoja tietoja. WinCapitan väitettiin tekevän valuuttakauppaa. Tämä väite oli mietitty tarkkaan, sillä valuuttakauppa on vapaata elinkeinotoimintaa, joka ei edellytä Fivan eikä muunkaan viranomaisen myöntämää toimilupaa¹⁰⁶. Sijoituksen hallinnoijista ei dioissa kerrottu ollenkaan, ja valuuttakaupan toiminta oli kuvattu erilaisilla sekavilla kaavoilla.¹⁰⁷

5.1 Historia

Vuonna 2003 Hannu Kailajärvi etsi urheiluviedonlyönnistä kiinnostuneita henkilöitä internetin keskustelupalstoilta. Hän keräsi kiinnostuneilta aina vain suurempia rahasummia ja sijoitti ne brittiläiseen vedonlyöntipörssiin Betfairiin. Alkuun summat maksettiin suoraan Kailajärven omalle tilille, mutta toiminnan laajetessa siirryttiin käyttämään Moneybookers-nimistä rahansiirtopalvelua. Saman vuoden aikana toiminta muutettiin järjestelmällisemmäksi ja internetiin perustettiin GiiClub-niminen vedonlyöntipalvelu. Seuraavana vuonna GiiClub markkinoi palveluitaan Tampereella järjestetyissä tilaisuuksissa.¹⁰⁸

¹⁰³ Lehtiniemi & Virtanen 2007

¹⁰⁴ Verkostomarkkinointi - Bisnestä vai huijausta 2008

¹⁰⁵ nykyään Rata, eli Rahoitustarkastus tunnetaan nimellä Finanssivalvonta, Fiva

¹⁰⁶ Uusi WinCapita kertoo harjoittavansa valuuttakauppaa 2010

¹⁰⁷ Lehtiniemi & Virtanen 2007

¹⁰⁸ Nars 2009, 161

Vuonna 2005 keskustelupalstoille ilmestyi ensimmäiset epäilyt pyramidihuijauksesta. Ilmeisesti tämän takia vedonlyöntiä jatkettiin eri muodossa, GiiClub muuttui WinClubiksi. Samaan aikaan perustettiin taustayhtiö Worldwide Investment Company ensin Floridaan, josta se myöhemmin siirtyi off-shore-paperiyhtiönä Panamaan. Alkuun verkkosivut toimivat Espoossa, mutta myöhemmin siirryttiin luxemburgilaiseen internetpalvelujen tarjoajaan Root eSolution-siin, jota oli huomattavasti hankalampi jäljittää. Vuonna 2006 Hannu Kailajärvi tuomittiin WinCapitaan liittymättömästä tapauksesta kuuden kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen törkeästä velallisen epärehellisyydestä ja kirjanpitorikoksesta.¹⁰⁹ Seuraavana vuonna WinClubin nimi muuttui WinCapitaksi¹¹⁰.

Maaliskuussa 2008 Kailajärvi poistui Suomesta¹¹¹. Samaan aikaan WinCapitan rikosepäily tuli julkisuuteen. Keskusrikospoliisi oli jo jonkin aikaa seurannut WinCapitan internetsivuja, mutta vasta nyt oli ilmennyt epäily siitä, että huippukannattavia valuuttakauppoja ei tehty ollenkaan. Esitutkinta käynnistettiin. Toukokuussa Kailajärvi sekä kaksi muuta päätekijäksi epäiltyä määrättiin poissaolevina vangituksi Oulun käräjäoikeudessa. Marraskuussa poliisi julisti tuomituille kansainvälisen etsintäkuulutuksen¹¹². Kailajärvi oli kateissa aina joulukuuhun asti, jolloin hänet pidätettiin Ruotsissa.¹¹³ Viikkoa myöhemmin yksi kolmesta pääepäillyistä pidätettiin Helsinki-Vantaan lentokentällä hänen palatessaan Thaimaasta, ja kolmannen Thaimaan poliisi otti kiinni marraskuussa 2009¹¹⁴.

5.2 Käsittely Vantaan käräjäoikeudessa

Ennen jutun käräjäoikeuteen siirtymistä oli poliisi tehnyt valtavan työn tapausta selvittäessään. Esitutkinta aloitettiin maaliskuussa 2008 ja Keskusrikospoliisi siirsi WinCapita-asiakokonaisuuden pääjuttuun liittyvän esitutkinnan syyteharkintaan kesäkuussa 2010. Silloin syyteharkintaan siirtyi viittä henkilöä koskeva asiakokonaisuus, joka sisälsi myös päätekijäksi epäillyn Hannu Kailajärven esitutkinnan. Näiden lisäksi syyteharkintaan oli jo aiemmin siirtynyt useita henkilöitä koskenut esitutkimateriaali ja useita WinCapitaan liittyviä esitutkintoja oli vielä kesken. Aineistoa kerättiin useista maista ja muun muassa Suomessa tehtyjen takavarikkojen avulla. WinCapitan jäsenistö toimitti poliisille paljon erilaista aineistoa, jonka johdosta käsiteltävänä oli esimerkiksi noin 10 000 sähköpostiviestiä. Tapauksessa kuultiin yli 3200 ihmistä. Näiden kuulustelumateriaalien lisäksi esitutkinta-aineisto sisälsi useita videoesityksiä sekä noin 5200 sivua kuulusteluja ja näyttönä olevia kirjallisia todisteita.¹¹⁵

¹⁰⁹ Nars 2009, 161-162

¹¹⁰ Näin WinCapita-vyyhti on edennyt 2013

¹¹¹ Näin WinCapita-vyyhti on edennyt 2013

¹¹² Näin WinCapita-vyyhti on edennyt 2013

¹¹³ Nars 2009, 161-162

¹¹⁴ Taustat: WinCapita - kaikkien aikojen puhallus? 2011

¹¹⁵ WinCapita-esitutkinta siirtyy syyteharkintaan 2010

Esitutkinnassa poliisin tietoon tuli sattumalta eräs toinen rikos. Poliisi oli takavarikoinut Tiina Wartin tietokoneen, josta löytyi erään kiinteistön kauppakirjasta kaksi eri luonnosta, kahdella eri kauppahinnalla. Wartti oli ostanut kiinteistön kalliimmalla hinnalla, kuin mitä lopulliseen kauppakirjaan oli merkitty, eli osa rahoista oli maksettu pimeästi. Asia liittyi välillisesti WinCapitaan, joten sen tuomio¹¹⁶ annettiin samana päivänä WinCapitan rikostuomion kanssa. Tiina Wartti tuomittiin veropetoksesta sekä avunannosta veropetokseen. Lisäksi kiinteistön myyjät tuomittiin veropetoksesta. Sen sijaan Kailajärven syytteet hylättiin, sillä hänen osallisuutensa oli vain kaupan osittainen rahoitus.

Marraskuun viidentenä päivänä vuonna 2010 syyttäjä jätti Vantaan kärjäoikeudelle haastehakemuksen, jossa hän vaati Hannu Kailajärvelle sekä Tiina Wartille rangaistusta törkeästä petoksesta sekä rahankeräysrikoksesta. Haastehakemuksesta ilmeni, että korvausvaatimuksia näitä henkilöitä kohtaan oli esittänyt yli 2200 henkilöä.¹¹⁷ Tilanne oli ainutlaatuinen, sillä koskaan ennen ei Vantaan kärjäoikeudessa ole käsitelty näin laajaa tapausta.

Kärjäoikeuksissa ja muissa yleisissä tuomioistuimissa asiat käsitellään joko rikosprosessissa tai siviiliprosessissa, joka kattaa riita-asiat. Riita-asioissa yksityisoikeudellisia vaatimuksia esitetään kanteella vastaajaa kohtaan. Tällaisia ovat esimerkiksi velkojan saamisoikeus, kaupan kohteen virheitä koskevat erimielisyydet sekä omistusoikeutta koskevat riidat. Rikosprosessiin kuuluu rikoksesta epäiltyä henkilöä vastaan nostetun syytteen käsittely sekä oikeudenkäyntiä edeltäneet esitutkinta ja syyteharkinta. Rikosasian yhteydessä voidaan käsitellä myös yksityisoikeudellisia vaateita, jos vaatimukset liittyvät syytteessä tarkoitettuun rikokseen¹¹⁸. Tällöin rikoksen uhrin ei välttämättä tarvitse itse ajaa korvausvaatimuksiaan, vaan syyttäjä voi ajaa niitä hänen puolestaan.¹¹⁹ Suuren asianomistajamäärän vuoksi syyttäjä katsoi, ettei ole mahdollista ajaa kaikkien kantajien vaateita, joten jutut päätettiin erottaa rikosasiaksi sekä kantajien korvausvaatimukset erilliseksi riita-asiaksi.

Rikosasia tuli käsitellä ensin, joten siinä käynnistettiin kirjallinen valmistelu, jonka jälkeen siirryttiin suulliseen valmisteluun ja pääkäsittelyyn. Syyttäjä huolehti syytteen ajamisesta, joten asianosaisten ei tarvinnut osallistua istuntoihin¹²⁰. Toinen joulukuuta 2011 Vantaan kärjäoikeus antoi tapauksesta tuomion¹²¹ joka oli yhteensä 490 sivua pitkä. Kailajärvi tuomittiin rangaistukseen törkeästä petoksesta ja Wartti avunannosta törkeään petokseen. Molemmat vastaajat valittivat tuomiosta Helsingin hovioikeuteen.

¹¹⁶ R 11/4342

¹¹⁷ Tiedote 2010

¹¹⁸ ROL 3 luku 1 §

¹¹⁹ Linna 2012a, 254-255

¹²⁰ Tiedote 2010

¹²¹ R 11/4341

Vahingonkorvausten käsittely käynnistettiin kirjallisella valmistelulla. Riita-asioissa ei ole mukana syyttäjää, eli kantajien tulee ajaa kannettaan itse. Kantajilta tiedusteltiin olivatko he valmiita jatkamaan vaatimustensa käsittelyä riita-asiana¹²². Riita-asioiden käsittelyssä, rikosasioista poiketen, puuttuu esitutkintavaihe¹²³. Nyt kun esitutkinta oli kuitenkin jo suoritettu, saattoivat kantajat halutessaan käyttää esitutkintamateriaalia todistuskeinoina. Haastehakemuksia pyydettiin täydentämään, sillä iso osa kärjäoikeuteen toimitetuista haastehakemuksista oli puutteellisia.¹²⁴ Laajojen ja riitaisien asioiden haastehakemuksissa tulee ilmetä ainakin kantajan yksilöity vaatimus, seikat johon vaatimus perustuu, mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka kantaja aikoo kanteensa tueksi esittää sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen. Lisäksi haastehakemukseen sisältyy oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus, jos kantaja pitää sitä aiheellisena ja se, millä perusteella tuomioistuin on toimivaltainen, jos se ei muutoin ilmene haastehakemuksesta¹²⁵. Kantajilta pyydettiin tarkkoja perusteluita sekä todisteiden esittämistä, koska kärjäoikeus saa perustella tuomionsa vain asianosaisten esittämien seikkojen pohjalta¹²⁶.

Kun kaikilta kantajilta oli saatu tarpeeksi kattavat vaatimukset, annettiin kaikki haastehakemukset vastaajille tiedoksi. Vastaajien tuli alustavasti vastata kaikkiin korvausvaatimuksiin yhdellä vastauksella. Jatkokäsittely riippui Kailajärven ja Wartin vastauksista. Jos he eivät olisi vastanneet ollenkaan, olisi asiassa voitu antaa yksipuolinen tuomio¹²⁷, tai jos he olisivat myöntäneet kanteet täysin, olisi siitä voitu antaa tuomio¹²⁸. Sekä Kailajärvi että Wartti kuitenkin kiistivät vaatimukset, joten asian käsittely kärjäoikeudessa jatkui.

Kailajärvi¹²⁹ kiisti vastauksessaan vahingonkorvauksen perusteeltaan sekä määrältään, ja Wartti¹³⁰ kiisti vaatimusten perusteen sekä yleisesti myös määrät. Molemmat katsoivat, että rikosasiasta annettu tuomio ei ole oikeusvoimainen nyt, kun sen käsittely on vielä kesken, eikä silloinkaan, vaikka tuomiosta tulisi lainvoimainen. Vastaajat vetosivat kärjäoikeuden prosessiratkaisuun siitä, että kaikkia asianosaisia ei ollut kutsuttu istuntoon. Kantajien tulisi esittää tarkat todisteet, että juuri Kailajärvi ja Wartti olisivat toiminnallaan aiheuttaneet kyseiset vahingot. Lisäksi asiasta pitäisi esittää syy-seuraussuhde. Molemmat olivat sitä mieltä, että jokainen kanne perusteluineen tulisi käsitellä yksitellen. Koska perusteet eli tuomiossa määrätyt rikokset oli kiistetty, voitiin vahingonkorvausten käsittelyä kärjäoikeudessa jatkaa vasta sitten, kun asiasta saatiin tuomio hovioikeudesta.

¹²² Tässä kohtaa korvausvaatimuksia oli tullut noin 1700, joista reilu sata oli peruutettu, korvausten yhteismäärä oli noin 25,8 miljoonaa euroa.

¹²³ Havansi 2007, 6

¹²⁴ KäT Heikkinen 2011

¹²⁵ OK 5 luku 2 § 1 momentti

¹²⁶ OK 24 luku 3 § 2 momentti

¹²⁷ OK 5 luku 13§

¹²⁸ OK 5 luku 27 §

¹²⁹ Sorsa 2012

¹³⁰ Santanen 2012

Helmikuussa 2013 Helsingin hovioikeus antoi tuomion¹³¹ tapauksesta. Käräjäoikeuden tuomio katsottiin oikeaksi, ja lisäksi vastaajat tuomittiin myös rahankeräysrikoksesta sekä avunannosta rahankeräysrikokseen. Vastaajat hakivat tuomiolle valitusoikeutta Korkeimpaan oikeuteen. Ennen kuin korvausvaatimusten käsittelyä voitiin jatkaa, tuli odottaa, myöntääkö Korkein oikeus valitusluvan. Korkein oikeus antoi päätöksen R2013/129¹³², jossa Kailajärvelle ja Wartille myönnettiin rajoitettu valituslupa rahankeräysrikoksen osalta. Muilta osin valituslupahakemukset hylättiin, eli hovioikeuden tuomio jäi niiltä osin pysyväksi.¹³³

Koska tuomio törkeän petoksen sekä avunannon törkeään petokseen osalta jäi lainvoimaiseksi, voitiin vahingonkorvausten käsittely käynnistää. Vastaajille annettiin tiedoksi voimassa olevat sekä prosessin aikana saapuneet uudet korvausvaatimukset, ja jäätiin odottamaan heidän vastustaan niihin. Uusissa vastauksissa molemmat vastaajat edelleen kiistivät vaateet sekä perusteeltaan että määrältään. He katsoivat, että kantajien esittämät tosiseikat tulisi hylätä toteennäyttämättöminä. Myös oikeusvoima rikosasian tuomiosta kiistettiin, ja molemmat vastaajat katsoivat, että tuomiota voidaan käyttää ainoastaan todisteena, ei suorana perusteena. Kailajärvi esitti tuomion olevan todisteenakin erittäin heikko. Kantajien tulisi täyttää vaatimistaakka, väittämistaakka ja todistustaakka kokonaisuudessaan, eli kantajien tulisi näyttää kanteensa toteen ja osoittaa, että juuri vastaajat ovat aiheuttaneet teoillaan kantajille vahinkoa. Molemmissa vastauksissa vedottiin myös siihen, että suuri osa kanteista oli puutteellisia.¹³⁴

Kantajista noin kolmasosa¹³⁵ edustaa asianajaja Timo Heikkilä tai oikeustieteen tohtori Ari Huhtamäki. Kirjallista valmistelua edistääkseen Vantaan käräjäoikeus pyysi heiltä lausumaa prosessista sekä vastaajien vastauksista. Molemmissa vastauksissa katsottiin Kailajärven olevan väärässä tuomion heikosta todistusvoimasta. Vakiintuneen käsityksen sekä ennakkotapausten mukaan tuomiolla on erittäin vahva todistusvaikutus. Syy-yhteyttä perusteltiin muun muassa sillä, että kantajille ei olisi aiheutunut vahinkoa, jos vastaajat eivät olisi ylläpitäneet erehdyttävää tietoa sisältänyttä internetsivustoa eivätkä olisi internetsivuilla ja sähköpostivastauksissaan ylläpitäneet erehdyttävää kuvaa WinCapitan toiminnasta. Lisäksi vahinko olisi voitu estää jos he eivät olisi sallineet muiden henkilöiden levittää toiminnasta erehdyttäviä tietoja. Vastuu ei rajoitu vain vastaajien tosiasiallisten tietojen mukaan, vaan se käsittää myös vahingot, joiden riskeistä heidän on pitänyt tietää. Huhtamäki katsoi vaatimustaakan ja väittämistaakan täyttyneen viimeistään nyt annetulla lausumalla. Todistustaakka kannettiin

¹³¹ 13/364

¹³² 3.7.2013

¹³³ Korkein oikeus Päätös Nro 1509

¹³⁴ Kortelainen 2013c; Turunen 2013

¹³⁵ Tässä kohtaa korvausvaatimuksia oli noin 1300

osoittamalla kanneperusteen olemassaolo hovioikeuden tuomiolla ja sen aikaansaamalla näytöllä.¹³⁶

Vastausten saavuttua oli tarkoitus laatia kantajille tilanteesta tiedote. Tiedotteen toimittaminen kuitenkin viivästyi, sillä esiin tuli yllätyskäänne. Käsiteltävistä riita-asioista suurin osa on dispositiivisia, eli osapuolet saavat tehdä asiassa sovinnon ja määrätä itse sovinnon sisällöstä¹³⁷. Korvauskanteet kuuluvat dispositiiviseen ryhmään, joten Heikkilä ja Huhtamäki ehdottivat sovintoa. Tilanteesta pidettiin palaveri ja käytiin alustavia sovintoneuvotteluja. Kantajille laadittiin tiedote, jossa kerrottiin tarkemmin arvioiduista aikatauluista ja prosessineuvotteluista sekä sovintomahdollisuudesta. Tiedotteeseen liitettiin mukaan Kailajärven sekä Wartin vastaukset ja Asianajotoimisto Heikkilä & Co:n sekä Lakiasiantomisto Huhtamäki Oy:n lausumat.

Lokakuun ensimmäisenä päivänä 2013 asiasta pidettiin suullinen valmisteluistunto, jossa oli paikalla Tiina Wartin edustaja oikeustieteiden maisteri Tuomas Turunen, Hannu Kailajärven edustaja asianajaja Antti Kortelainen ja videoyhteydellä myös itse Hannu Kailajärvi Kylmäkosken vankilasta sekä suurimpien kantajamäärien avustajat asianajaja Timo Heikkilä ja oikeustieteiden tohtori Ari Huhtamäki. Todettiin, että sovinto tulisi toteutumaan suuremmilta osin ja loppujen pääkäsittelyt voitaisiin aloittaa marraskuussa. Sovintoa käsiteltäessä Kailajärvi kuitenkin ilmoitti mahdollisesti perääntyvänsä kaavailusta sovinnosta. Itä-Suomen hovioikeus oli antanut WinCapita-asiassa päätöksen, jonka perustelujen ja näytön arvioinnin vuoksi Kailajärvi harkitsi purkuhakemuksen tekemistä korkeimpaan oikeuteen. Hän vaati, että vahingonkorvausasioiden käsittelyä lykättäisiin kunnes mahdollisesti tehtävä purkuhakemus olisi ratkaistu. Ristiriitaisten ratkaisujen välttämiseksi hän ilmoitti, ettei voi vielä sitoutua kaavailtuun sopimukseen. Kailajärvi toivoi, ettei neuvotteluyhteys kuitenkaan katkeaisi ja neuvottelut voisivat jatkua, jos hakemus ei menestyisi.¹³⁸ Kantajat ilmoittivat vastustavansa jutun lykkäämistä. Tilanne asetti Vantaan käräjäoikeuden jälleen kerran uusien prosessinjohtollisten kysymysten ääreen. Osapuolilta kysyttiin mielipidettä siitä, miten jatkossa edettäisiin.

5.2.1 Prosessinjohtolliset ratkaisut riita-asiassa

WinCapitan käsittely on poikkeuksellisen laaja, ja se on vaatinut paljon erilaisia muodollisia sekä materiaalisia prosessinjohtollisia ratkaisuja. Tuomioistuinten toiminta on sidottu lakiin, eikä tästä syystä oikeusprosessiin voida kehittää uutta ja toimivaa menettelyä tapauskohtai-

¹³⁶ Heikkilä 2013; Huhtamäki 2013

¹³⁷ Havansi 2007, 15

¹³⁸ Kortelainen 2013a

sesti¹³⁹. Riita-asioiden valmistelu on suoritettava niin, että asia voidaan käsitellä pääkäsitte-lyssä yhtäjaksoisesti¹⁴⁰, joten valmisteluvaihe tulee suunnitella ja toteuttaa huolellisesti.

Tuomioistuimen on tarvittaessa varattava asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä siitä, miten asian valmistelu tulisi järjestää¹⁴¹, joten prosessin edetessä asianosaisilta kysyttiin kantoja prosessinjohtollisiin kysymyksiin. Prosessin etenemisjärjestys kuuluu tuomioistuimen päättäntävaltaan, mutta tuomioistuimen ratkaisusista tulisi aina kuulla osapuolia¹⁴². Molemmat vastaajat ilmoittivat vastauksissaan haluavansa käsitellä kaikki korvausvaatimukset erikseen. Kantajien tulisi osallistua pääkäsitteelyyn ja esittää mahdolliset todistelut niin, että vastaajat pääsevät niitä yksilöidysti kommentoimaan. Vastaajat vastustivat asian ratkaisemista kirjallisessa menettelyssä, koska asia on laaja, riitainen ja erinäiselle todistelulle on suuri tarve. Lisäksi vastaajat totesivat, että nyt mukana olevilla kantajilla on todennäköisesti vaateita WinCapitaa kohtaan myös muissa tuomioistuimissa. Kailajärvi vaati, että kaikki vaateet tulisi käsitellä yhdessä joko Vantaan käräjäoikeudessa, tai siinä käräjäoikeudessa jossa toinen vahingonkorvausasia on vireillä. Wartti esitti päällekkäisen vaateen hylkäämistä rikastumiskieltoon vedoten.¹⁴³

Yhtenäisten vaateiden lisäksi Wartti vaati, että korvausvastuu jaettaisiin vastaajien kesken ottaen huomioon korvausvastuullisten syyllisyydenmäärä, niin että Wartin korvausmääräksi jäisi nolla euroa¹⁴⁴. Kailajärvi oli pyytänyt korkeimmalle oikeudelle laatimassaan valituksessa rangaistuksen keskeytystä käsittelyn ajaksi, mutta tämä vaade hylättiin¹⁴⁵. Hylkäykseen perustuen Kailajärvi esitti vastauksessaan asiankäsitteelyn lykkäämistä, kunnes rangaistus on suoritettu. Vastauksessa kerrottiin, ettei vastaajalla ole ollut mahdollisuutta perehtyä asiaan sen laadun edellyttämällä tavalla, koska hän on tähän päivään saakka ollut vankilassa.¹⁴⁶

Asianajaja Heikkilä sekä oikeustieteen tohtori Huhtamäki esittivät lausuman kantajien vastauksista. Molemmissa lausumissa vastustettiin asian lykkäämistä. Vangittuna olemisen ei katsottu olevan riittävä peruste lykkäämiselle. Kailajärven katsottiin päässeensä perehtymään materiaaliin myös vankilassa olleessaan. Molemmissa lausumissa katsottiin Wartin olevan väärässä päällekkäisistä vaateista. Vahingonkorvauslain¹⁴⁷ mukaan vahingon aiheuttajat vastaavat vahingosta yhteisvastuullisesti¹⁴⁸. Yhteisvastuullisuus tarkoittaa sitä, että kuka tahansa korva-

¹³⁹ PL 21 §

¹⁴⁰ OK 5 luku 17 § 1 momentti

¹⁴¹ OK 5 luku 17 § 2 momentti

¹⁴² Linna 2012a, 276

¹⁴³ Kortelainen 2013c; Turunen 2013

¹⁴⁴ Turunen 2013

¹⁴⁵ Päätös R2013/129

¹⁴⁶ Kortelainen 2013c

¹⁴⁷ VahL 412/1974

¹⁴⁸ VahL 6 luku 2 §

usvelvollisista on velvollinen maksamaan vahingonkärsijälle täyden korvauksen¹⁴⁹. Rikastuminen estetään sillä, että samaa vaadetta samasta vahingosta ei voida periä enää sen jälkeen, kun joku korvausvelvollisista on summan maksanut. Molemmat kantajien edustajat olivat yhtä mieltä vastaajien kanssa siitä, että asiasta tulisi toimittaa suullinen pääkäsittely. Heikkilä mainitsi Kailajärven ilmoittaneen osan todisteista riidattomiksi, ja niiltä osin asia voitaisiin käsitellä myös kirjallisessa menettelyssä, jos asianosaiset siihen suostuisivat.¹⁵⁰

Aiemmin syyttäjä oli ilmoittanut, että hänellä ei ole resursseja ajaa kaikkien asianomaisten korvausvaatimuksia, joten jokaisen tulisi ajaa niitä itse. Tämä johti siihen, että mukaan tuli useampia avustajia. Erityisesti avustajat, jotka saivat mukaansa useamman päämiehen, helpotti tuomioistuimen tehtäviä huomattavasti. Yhteydenpito ja muu yhteistyö sujui joutuisasti kun useampia kanteita voitiin käsitellä samalla kertaa.

Tuomioistuimilla on oikeus määrätä asiat käsiteltäviksi erikseen¹⁵¹, joten asia päätettiin jakaa erillisiksi rikos- ja riita-asioiksi. Usein korvausvaateet ajetaan rikosasian yhteydessä, koska näin meneteltäessä asia saadaan nopeammin käsiteltyä. Lisäksi kyseessä on tietynlainen palveluperiaate sillä asianomistajan ei tarvitse itse nostaa kannetta saadakseen korvausta¹⁵². Näin laajassa tapauksessa tärkeintä on kuitenkin saada rikosasia ratkaistua. Vantaan käräjäoikeus perusteli prosessinjohtollista ratkaisuaan rikosasian ripeällä etenemisellä. Korvausvaatimuksia ei voitu rikosasian yhteydessä ajaa keskitetysti, joten rikosasiaa ei voitu jättää odottamaan korvausvaatimusten valmistumista.¹⁵³

Asianosaisia on tapauksessa useita, joten rikos-asiassa poikkeuksellisesti jouduttiin tekemään ratkaisu, jossa kantajia kehoitettiin jäämään pois istunnosta. Tällainen menettely on harvinaista ja useat avustajat mainitsivatkin vastauksissaan, ettei heillä ole koskaan ennen ollut vastaavaa tapausta. Kyseisen ratkaisun avulla käsittelyä saatiin joutuisammaksi, ja kaikki kantajien käyttämät todisteet tuli käsitellä valmistelussa, eikä näin ollen jokaista tarvinnut erikseen kuulla pääkäsittelyssä. Tilannetta helpotti se, että asiaa ajoi syyttäjä. Lisäksi ratkaisuun vaikutti tarpeeksi suuren tilan puute.¹⁵⁴ Riita-asian käsittelyssä asianosaisten osallistuminen ratkaistaan, kun tiedetään, kuinka moni kantajista suostuu sovintoon ja kuinka moni jatkaa juttua edelleen riitaisana, vai peruuntuuko kaavailtu sovinto mahdollisesti kokonaan.

Aineelliseen prosessinjohtoon on käsittelyssä tullut kiinnittää erityistä huomiota. Valmistelu on tullut tehdä huolellisesti, niin että kaikki kantajien seikat, joihin he haluavat vedota, tule-

¹⁴⁹ Saarnilehto 2007, 185

¹⁵⁰ Heikkilä 2013; Huhtamäki 2013

¹⁵¹ ROL 3 luku 3 §

¹⁵² Linna 2012a, 254

¹⁵³ KäT Heikkinen 2011

¹⁵⁴ Tiedote 2010

vat käsitellyksi. Jos asianosaisen kirjallinen tai suullinen lausuma on epäselvä tai puutteellinen, tulee hänelle esittää selvittämistä varten tarpeelliset kysymykset¹⁵⁵. Prosessin aikana on kantajille lähetetty useita täydennyskehotuksia. Osalle kantajista täydennyskehotuksia on jouduttu toimittamaan useampaan kertaan, kun vaatimukset eivät ole olleet tarpeeksi yksilöityjä.

5.2.2 Käräjäsihteerien työtehtävät

WinCapita sihteerien toimenkuvaan kuului aluksi käräjäoikeuteen toimitettujen haastehakemusten läpikäyminen. Kaikki toimitetut asiakirjat piti laittaa omiin kansioihin sekä tallentaa ne sähköiseen muotoon, eli laittaa asiat vireille. Haastehakemuksia tuli usein täydentää, joten kantajille piti toimittaa haastehakemuksen täydennyskehotukset joko sähköpostilla tai kirjeitse. Oli tärkeää ylläpitää kantajalista ja pitää yhteystiedot mahdollisimman ajantasaisina.

Kun itse aloitin työskentelyn WinCapitan parissa, oli rikosasia jo siirtynyt eteenpäin ja käsiteltävänä olivat enää vahingonkorvauskanteet. Odotettiin tietoa siitä, saavatko vastaajat valitusluvan korkeimpaan oikeuteen. Alkuun WinCapita ei työllistänyt minua paljon. Vastasin kantajien lähettämiin sähköpostitiedusteluihin ja huolehdin uusien haastehakemusten vireille saattamisesta. Olin kuitenkin alusta lähtien yhteydessä sekä vastaajien että kantajien avustajien kanssa, joten yhteistyö käynnistyi minun osaltani välittömästi.

Tiedote mahdollisesta sovinnosta sekä aikatauluista työllisti paljon. Se piti toimittaa kaikille kantajille tai heidän avustajilleen. Ensimmäisessä tiedote toimitettiin sähköpostilla. Osa yhteystiedoista oli kuitenkin saatu vuonna 2011, joten hyvin moni lähetetyistä sähköposteista palasi takaisin virheilmoituksella. Kantajille, joilla ei ollut sähköpostia, tai joiden sähköpostiosoite oli vanhentunut, toimitettiin tiedote liitteineen postitse. Tiedotteen ohessa pyydettiin ilmoittamaan voimassaoleva sähköpostiosoite jatkoa varten. Vähän ennen tiedotteen lähettämistä otettiin käyttöön erillinen WinCapita puhelin, johon asianosaiset saivat soittaa. Puhelinta tuli päivystää joka arkipäivä yhdeksän ja kolmen välillä.

5.2.3 Avustajien työtehtävät

Hannu Kailajärven avustajan asianajaja Antti Kortelaisen¹⁵⁶ mukaan työtehtävät WinCapitaa käsiteltäessä eivät ole eronneet tavallisista avustajan tehtävistä muuta kuin ajallisesti. Tapaus on laaja ja vaatii normaalia enemmän työtunteja. Tekemästäni kyselystä ilmeni, että avustajien tulee seurata Vantaan käräjäoikeudessa vireillä olevan asian lisäksi myös muualla Suo-

¹⁵⁵ OK 5 luku 21 § 2 momentti

¹⁵⁶ 2013b haastattelu

messä tapahtuvia WinCapita-istuntoja sekä tiedotettava niiden kuluista päämiehille. Avustajat kertoivat työtehtävien eroavan tavanomaisesta avustamisesta jutun laajuuden sekä pitkän keston vuoksi. Muutoin työtehtävät ovat olleet yleisiä avustamistehtäviä eli asiaan perehtymistä, päämiesten tapaamisia, prosessin seuranta ja asiakirjojen laadintaa.

Molempien vastaajien avustajat ovat vaihtuneet prosessin aikana. Alkuun Kailajärven oikeusavustajana toimi oikeustieteen tohtori Kari Uoti. Hän kuitenkin luopui tehtävästään, kun Helsingin syyttäjälaitos ja kärjäoikeus pohtivat Uotin esteellisyyttä¹⁵⁷. Huhtikuusta 2009 marraskuuhun 2010 avustajana toimi oikeustieteen tohtori Petter Kavonius, jonka Kailajärvi erotti luottamuspuolan vuoksi vain muutamaa kuukautta ennen rikosasian pääkäsittelyn alkamista. Vantaan kärjäoikeus vapautti Kavoniuksen puolustajan tehtävästä ja määräsi uusiksi avustajiksi asianajajat Raine Sorsan ja Antti Kortelaisen.¹⁵⁸ Asian siirryttyä hovioikeuteen siirtyi Antti Kortelainen Kailajärven ensisijaiseksi avustajaksi. Tiina Wartin avustajina on toiminut ensin asianajaja Olli Santanen ja tämän jälkeen oikeustieteiden kandidaatti Tuomas Turunen. Myös kantajien avustajat ovat vaihdelleet osittain. Tapaus on harvinaisen laaja, joten se on vaatinut uusilta avustajilta suuren työmäärän tapaukseen perehtymiseen.

6 Tutkimustulokset

Kärjäsihteereille laatimani sähköpostikyselyn lähetin 23 kärjäsihteerille. Valitettavasti sain viisi poissaoloilmoitusta, joissa ilmoitettiin vastaajien olevan poissa kyselyn määräpäivään saakka. Vastauksia kyselyyn sain yhteensä yksitoista. Seitsemän vastaajista ilmoitti yhteistyön sujuvan melko hyvin ja kolme oli tyytyväisiä tilanteeseen. Yksi vastaajista ilmoitti yhteistyön oikeusavustajien kanssa sujuvan melko hyvin ja asianajajien kanssa hyvin. Melko hyvin vastanneet kertoivat, että suurin osa avustajista vastaa kyselyihin todella hyvin, mutta osaa avustajista on erittäin hankala tavoittaa, eivätkä he vastaa soittopyyntöihin tai sähköposteihin. Kaikki avustajat eivät ole ilmoittaneet sähköpostiosoitettaan tai eivät käytä sähköpostissa poissaoloilmoitusta. Kärjäsihteerit toivoivat myös, että avustajat ilmoittaisivat kärjäoikeudelle, jos ovat tulossa avustamaan asianosaista, niin että asia ei tulisi yllätyksenä pääkäsittelyn alkaessa. Vastauksissa mainittiin, että yhteistyö on sujunut hyvin, vaikka se on vaatinut joustoa molemmin puolin.

Sihteereistä kolme uskoi AIPA-hankkeen¹⁵⁹ vaikuttavan positiivisesti, kaksi ei uskonut sen vaikuttavan yhteistyöhön ja loput vastaajat toivoivat sen vaikuttavan positiivisesti, mutta se vaatisi erittäin hyvin rakennetun ohjelman. Viimeaikaiset uudet tietotekniset ratkaisut eivät ole sujuneet ongelmitta, mikä herättää epäilyksiä myös hankkeen aikaansaaman ohjelman

¹⁵⁷ Kari Uoti ei avusta WinCapita-jutun pääepäiltyä oikeudessa 2009

¹⁵⁸ Wincapitan Kailajärvi antoi lakimiehelleen potkut 2011

¹⁵⁹ Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishanke 2013

toimivuudesta. Jos kehitetty järjestelmä otetaan käyttöön keskeneräisenä, tuottaa se paljon ylimääräistä työtä. Kaikki vastaajat olivat valmiita käyttämään internetkalenteria, yksi vastaajista tosin sillä edellytyksellä, että ei tarvitsisi tietää varattavan istunnon kestoa. Idea koettiin erittäin positiivisena parannuksena nykytilanteeseen.

Tällä hetkellä avustajat saattavat ilmoittaa annetuista päivämääristä vain yhden sopivan päivämäärän, jolloin jää avoimeksi, sopivatko muut tarjotut ajankohdat, kalenterin avulla tämä epäkohta voitaisiin korjata ja väärinymmärryksiä saataisiin vähennettyä. Yksi vastaajista pohditi, asettaisiko kalenteri tuomioistuimet liialliseen sähköisen tiedon varaan. Kaikkien avustajien tulisi sitoutua käyttämään kalenteria, jotta se toimisi. Tämän lisäksi tietoja tulisi päivittää niin, että tehtyihin merkintöihin voitaisiin luottaa.

6.1 Oikeudenkäyntiavustajat

Lähetin oikeusavustajille suunnatun kyselyn yhteensä 114 avustajalle. Kaksi saamistani sähköpostiosoitteista oli virheellisiä tai vanhoja, joten ne palautuivat virheilmoituksella. Lisäksi sain kaksi vastausta, joissa ilmoitettiin, että viestin vastaanottaja ei enää toimi avustajana WinCapitassa ja kaksi poissaoloilmoitusta, jossa ilmoitettiin vastaanottajien olevan poissa kyselyn määräpäivään saakka. Lopullinen otoskoko oli siis 108 lähetettyä kyselyä. Kyselyyn vastasi 22 avustajaa, ja lisäksi sain vastaukset kyseisiin kysymyksiin yhden haastattelun avulla. Vastausprosentti oli 21.

Vastaajista kymmenen ilmoitti olevansa ammatiltaan asianajaja, kuusi lakimiestä, kolme varatuomaria, kaksi julkista oikeusavustajaa, yksi lupalakimies ja yksi oikeustieteen tohtori. Molemmat julkiset oikeusavustajat työskentelivät oikeusaputoimistossa ja kaikki asianajajat asianajotoimistoissa. Varatuomareista ja lakimiehistä osa työskenteli asianajotoimistossa ja osa lakiasiantoimistoissa, jossa työskentelivät myös lupalakimies ja oikeustieteiden tohtori. Yksi lakimiehistä ilmoitti työskentelevänsä perintätoimistossa. Kaikki verkkokyselyyn vastanneet edustivat kantajaa, mutta haastattelun avulla sain mukaan myös vastaajan avustajan näkökantoja. Avustettavien määrä vaihteli yhdestä reiluun sataan.

Suurin osa vastaajista ilmoitti, että WinCapita ei ole työllistänyt heitä normaalia toimeksiantoa enempää. Kolme vastaajista kertoi kuitenkin WinCapitan työllistäneen tavallista enemmän. Avustettavien määrä ei vaikuttanut siihen, koettiinko WinCapitan käsittely normaalia työläämpänä. Vastaajat kertoivat WinCapitan eroavan tavanomaisista käsittelyistä jutun laajuuden, useiden asianosaisten ja pitkän käsittelyajan vuoksi. Koska Vantaan käräjäoikeuden lisäksi WinCapitaa on käsitelty muissa tuomioistuimissa, avustajat ovat joutuneet seuraamaan myös niiden tapahtumia. Monet vastaajista mainitsivat eroksi sen, että heidän päämiestään ei ole päästetty mukaan istuntoon. Myös epätietoisuus prosessista mainittiin.

Kahdeksan vastaajista ei ole ollut kärjäsihteereihin yhteydessä prosessin aikana. Loput kertoivat tilanneensa asiakirjoja, kyselleensä aikatauluista ja prosessista, ilmoittaneensa yhteystietojen muuttumisia ja toimittaneet lausumia sekä vaatimuksia. Kyselyä laadittaessa oli tapahtunut virhe, sillä kohta jossa pyydettiin arvioimaan yhteistyötä kärjäsihteereiden kanssa WinCapitaa käsiteltäessä, oli jäänyt merkitsemättä pakolliseksi kysymykseksi. Kuusi vastaajista hyödynsi tätä ja jätti vastaamatta kysymykseen. Yksi avustajista oli vastannut yhteistyön sujuneen melko huonosti, yksi vastaajista melko hyvin ja loput olivat tyytyväisiä yhteistyöhön. Tyytyväiset vastaajat kertoivat palvelun olevan nopeaa ja asiantuntevaa. Melko hyvin vastannut perusteli kantaansa prosessin etenemistä koskevilla tiedotuksilla. Ne eivät ole olleet tarpeeksi tarkkoja, koska ulkopuolinen avustaja ei voi tietää tuomioistuimen työvaiheista. Vastaaja, joka oli kokenut yhteistyön melko huonona, vetosi myös yksipuolisiin tiedotteisiin. Lisäksi hän kertoi, ettei ole saanut vastauksia tiedusteluihinsa. Hän ei kuitenkaan syytä tästä kärjäsihteereitä, koska uskoo heidän toimivan niin kuin käsketään.

WinCapitan ulkopuolella avustajat kertoivat olleensa yhteydessä kärjäsihteereihin muun muassa istuntoajankohtien järjestelyissä, määräaikojen pidentämisissä, asiakirjatilauksissa sekä toimituksissa ja muissa oikeudenkäynnin käytännönjärjestelyyn liittyvissä asioissa. Kahdestakymmenestäkolmesta vastaajasta kuusi katsoi yhteistyön sujuneen melko hyvin kärjäsihteereiden kanssa. Loput vastaajista olivat tyytyväisiä yhteistyöhön yleisesti. Tyytyväiset vastaajat kertoivat, että kärjäsihteerit ovat erittäin ammattitaitoisia ja tehokkaita. Useampi vastaajista mainitsi, ettei hänellä koskaan ole ollut mitään ongelmia toimiessaan kärjäsihteereiden kanssa. Yksi vastaajista kertoi havainneensa, että yhä useampi kärjäsihteeri on koulutukseltaan oikeustradenomi, ja koulutus näkyy kiitettävästi asioiden hoidossa.

Vastaajat, jotka olivat kokeneet yhteistyön melko hyväksi, kertoivat kärjäsihteereiden joskus unohtaneen toimittaa asiakirjoja tai ilmoittaa muutoksista aikatauluissa. Lisäksi esitettiin, että kärjäsihteerit tekevät joskus tuomareille kuuluvia johtopäätöksiä. Yksi vastaajista kirjoitti myös, että tuomioistuin koettaa vyöryttää kärjäsihteereille kuuluvat vähäiset työttehtävät avustajille, sillä julkishallinnossa vain laiskaa palkitaan. Yhdelläkään vastaajalla ei ollut esittää kehitysideoita tämän hetkiseen tilanteeseen.

Vastaajista neljätoista uskoi AIPA-hankkeen¹⁶⁰ vaikuttavan yhteistyöhön positiivisesti, kolme uskoi sen vaikuttavan negatiivisesti ja kuusi ei uskonut sen vaikuttavan mitenkään yhteistyöhön. Seitsemäntoista vastaajaa olisi valmis käyttämään kehittelemääni sähköistä internetkalenteria. Vastaajat, jotka olivat valmiita käyttämään kalenteria, näkivät kalenterinkäytön hyvänä muutoksena nykyiseen, koska sähköisiä kalentereita on muutoinkin yleisesti käytössä.

¹⁶⁰ Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishanke 2013

Avustajat uskoivat kalenterin tehostavan prosessia, mutta vastaajat painottivat tietosuojan tärkeyttä. Omat merkinnät saisi nähdä vain kyseinen avustaja sekä tuomioistuimet, kuitenkin niin, että kärjäsihteerit eivät voisi saada tietoja sellaisista toimeksiannoista, joista avustajilla on vaitiolovelvollisuus myös tuomioistuinta kohtaan. Avustajat, jotka eivät olleet valmiita käyttämään internetkalenteria, perustelivat kantansa kalenterimerkintöjen sitovuuden aiheuttamilla ongelmilla, koska avustajien aikataulut muuttuvat jatkuvasti.

6.2 Haastattelu

Haastattelu toteutettiin puhelimitse 2.10.2013. Tarkoituksena oli kysyä samat kysymykset kuin verkkokyselyssä, jotta tuloksia voitaisiin vertailla keskenään. Lisäksi halusin kysyä tarkempia tietoja siitä, kuinka WinCapita on työllistänyt ja miten se on eronnut muista toimeksiannoista.

Alkuperäinen idea oli toteuttaa haastattelu kasvotusten, eikä puhelimesta keskustelua saatu niin laajaksi kuin olin suunnitellut. Kortelainen ilmoitti myös vastaavansa pelkkiin yhteistyötä koskeviin kysymyksiin eikä ottanut kantaa esimerkiksi kysymykseen, miksi molempien kantajien avustajat ovat vaihtuneet prosessin aikana. Vaikka haastattelusta saadut tulokset eivät olleet alkuperäisen suunnitelman mukaisesti laajoja, sai niistä kuitenkin vertailukelpoiset muiden vastausten kanssa. Lisäksi keskustelun aikana ymmärsin sen, että kyselyssä olisi tullut mainita, että keskityn tutkimuksessani juuri riita-asian käsittelyyn. Kysymyksen, oletko ollut yhteydessä kärjäsihteereihin, voi ymmärtää kahdella tavalla. Kortelainen kertoi, että on vastaanottanut tiedotteita, mutta ei itse ole ollut yhteydessä kärjäsihteereihin.

Kortelainen kertoi olevansa tyytyväinen yhteistyöhön tällä hetkellä. Hän kertoi sihtereiden hyväksi puoliksi muun muassa sen, että usein kärjäsihteerit pysyvät kärjäoikeuksissa pitkään. Tämä tarkoittaa sitä, että kärjäsihteereillä on niin sanottua hiljaista tekijätietoa joka on korvaamatonta. Yhteistyö sujuu kätevämmän kuin molemmat osapuolet tuntevat toistensa toimintatavat. Sähköisen kalenterin Kortelainen näki positiivisena seikkana, jos tietoturvasuus otetaan huomioon. Olin tyytyväinen saamiini vastauksiin.

7 Tulosten arviointi

Lähtämääni sähköpostikyselyyn vastasi yksitoista sihteeriä kahdestakymmenestäkolmesta, ja vastausprosentti oli 48. Jos otosryhmästä vähennetään poissaolijat, on vastausprosentti 61. Avustajiin verrattuna otosryhmä oli huomattavasti pienempi, tästä seuraa se, että vastausprosentti oli suurempi, vaikka vastauksia oli vähemmän. Tulokset eivät ole täysin reliabeleja, mutta oman kokemukseni sekä käymieni keskusteluiden pohjalta voisin yleistää tulosten kuvaavan melko kattavasti ainakin Vantaan kärjäoikeuden kärjäsihtereiden näkökantaa. Kä-

räjäsihteerit ovat yleisesti tyytyväisiä nykyiseen tilanteeseen yhteistyössä. Tietoteknisiin ratkaisuihin suhtaudutaan varauksella aikaisempiin kokemuksiin pohjautuen. Tästä huolimatta internetkalenteri sai erittäin hyvän vastaanoton. Mielestäni kalenterimerkinnot vaatisivat istunnon keston arviointia, vaikka yksi vastaajista tätä vastustikin.

Avustajille toteutetun kyselyn vastausprosentin jäädessä reiluun 21, ei tutkimustulosta voida pitää täysin reliabelina. Mielestäni 23 vastausta on kuitenkin luku, jonka avulla voi tehdä jonkinlaisia oletuksia. Kahteenkymmeneenkolmeen vastaukseen mahtuu useita eri mielipiteitä ja vastausten tuloksista voidaan laatia keskiarvoja. Yhteistyö kärjäsihteereiden ja oikeusavustajien välillä on mielestäni käsitteenä selkeä, joten uskon työni olevan melko validi. Validius toteutuu erityisesti tyytyväisyyttä kysyttäessä, sen sijaan kysymykset WinCapitasta on saatettu ajatella joko koko prosessin ajalta tai vain vahingonkorvauksien käsittelystä. Oli kiinnostavaa huomata, että käsite "olla yhteydessä" tulkittiin myös eri tavalla; osa käsitti yhteydessä olon käsittävän myös pelkän materiaalien vastaanoton ja osan mielestä tätä ei luokitella yhteydenpidoksi.

Vastaajien ammattinimikkeillä tai sillä, missä he työskentelivät, ei näyttänyt olevan merkitystä tuloksissa. Tyytyväisiä ja melko tyytyväisiä löytyi jokaisesta edustetusta ammattikunnasta. Vastausten määrä on mielestäni liian pieni siihen, että voisi yleistää jonkun tietyn ammattiryhmän erottuvan mielipiteissään. Oli kuitenkin kiinnostavaa huomata, että kaikki kuusi lakimiestä olivat tyytyväisiä yleiseen yhteistyöhön, mutta yksi näistä lakimiehistä vastasi yhteistyön WinCapitassa sujuneen vain melko hyvin.

Lähes kaikki vastaajista, 87 prosenttia, olivat sitä mieltä, että WinCapita ei ole työllistänyt normaalia enempää. Vaikka juttu on laaja ja työllistänyt tuomioistuinta huomattavasti normaalia enemmän, käy edeltä ilmi, että avustajien tehtävät eivät eroa paljon, vaikka kyseessä olisi harvinaislaatusempikin tapaus. Tämä kysymys on voitu myös tulokita hieman eri tavoin. Eroavaisuutta on voitu pohtia esimerkiksi ajallisesti, prosessinjohtollisista näkemyksistä tai yleisistä työtehtävistä.

Oli harmittavaa, että kyselyä laadittaessa oli päässyt sattumaan virhe ja yksi tärkeimmistä kysymyksistä oli jäänyt merkittömättä pakolliseksi. Oli kiinnostavaa huomata, että niinkin usea vastaajista päätti jättää vastaamatta kyseiseen kysymykseen. Tämä herättää pientä epäilyä siitä, onko kyselyyn vastattu liiankin nopeasti ilman tarkempaa pohdintaa. Vastauksia kysymykseen, kuinka yhteistyö WinCapitaa käsiteltäessä on koettu, oli virheen vuoksi vain 17. Tuloksen reliabelius kärsii mielestäni hieman, eikä tulosta voida täysin yleistää. Vastausten perusteella sanoisin, että yhteistyöhön ollaan pääsääntöisesti tyytyväisiä.

Sillä, oliko jättänyt vastaamatta WinCapitassa tapahtuneeseen yhteistyöhön, ei ollut merkitystä yleisen yhteistyön sujuvuuden käsitykseen, ja sekä tyytyväisiä että melko tyytyväisiä vastauksia löytyi. Vastaajista kukaan ei kokenut yhteistyön olevan huonoa tai melko huonoa ja 74 prosenttia oli täysin tyytyväisiä tilanteeseen. Kukaan vastaajista ei kaivannut muutosta, eikä kehittämisideoita tullut ollenkaan. Mielestäni tästä seuraa selvä oletama siitä, että avustajat ovat tyytyväisiä yhteistyöhön käräjäsihteereiden ja oikeusavustajien välillä tällä hetkellä.

Oli yllättävää huomata että yli puolet, 61 prosenttia, uskoi AIPA-hankkeen¹⁶¹ vaikuttavan yhteistyöhön positiivisesti. Muutoksia saatetaan helposti vierastaa, mistä seuraa niiden vastustaminen. Erityisesti oikeustieteessä traditionaalisuus, hitaat muutokset ja muutosvastarinta ovat tyypillisiä¹⁶². Kolmetoista prosenttia uskoikin muutoksen vaikuttavan yhteistyöhön negatiivisesti. Kun edellä on käynyt ilmi, että yhteistyöhön ollaan tällä hetkellä tyytyväisiä, olisi voinut olettaa, ettei kehitystä tilanteeseen kaivattaisi. Ehdottamaani internetkalenteria oli kuitenkin valmiita käyttämään 74 prosenttia avustajista. Vastaajista jopa useampi uskoi internetkalenterin parantavan yhteistyötä kuin AIPA-hankkeen. On kiinnostavaa pohtia, olisiko yhteistyöhön oltu yhtä tyytyväisiä, jos olisin jo kyselyn alkuun esittänyt kehitysideani. Vastaajat näkivät internetkalenterin sekä osittain myös AIPA-hankkeen selvänä parannuksena nykytilanteeseen, ja siksi avustajat olisivat saattaneet keksiä useampia yhteistyössä ilmenneitä ongelmakohtia.

Olen samaa mieltä vastaajien kanssa tietoturvaluokkukysymyksistä, mutta uskon niiden toteutuvan, jos ammattilaiset kehittäisivät kalenterin huolellisesti. AIPA-hankkeen käynnistyessä tietotekniikka-alan ammattilaiset perehtyvät tuomioistuinten toimintaan ja tietoturvaan. Uskon, että kalenterin kehitys sulautuisi hyvin mukaan AIPA-hankkeen toteutukseen. Esiin tulleet tietoturvaongelmat olisivat ratkaistavissa. Avustajat voisivat ilmoittaa olevansa varattuja tai vapaita, eikä heidän tarvitsisi ilmoittaa, miksi ovat varattuja. Vaikka tuomioistuin olisi varannut kalenterista jonkin ajankohdan, voisi tämä näkyä samanlaisena varauksena kuin avustajan omat merkinnät. Jos vastauksissa toisaalta näkyisi, missä kaupungissa avustaja on varattuna, voitaisiin siitä päätellä, kuinka nopeasti hänet olisi saatavissa kyseiseen tuomioistuimeen.

Vastaajat jotka eivät olleet kiinnostuneet kalenterinkäytöstä, vetosivat kaikki kalenterin sitovuuteen ja avustajien muuttuviin aikatauluihin. Tämän ongelman voisi helposti korjata sillä, että merkintöjen ei tarvitsisi olla sitovia. Avustajat saisivat päivittää merkintöjään ja näin ollen voisivat siirtää tai poistaa merkintemiään varauksiaan. Kalenteri voisi toimia esimerkiksi niin, että ensin käräjäsihteeri valitsee ohjelmalla mukaan tarvittavat asianosaiset. Näkymä

¹⁶¹Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishanke 2013

¹⁶² Letto-Vanamo 2008, 1128

voisi näyttää esimerkiksi vain kaikille valituille yhteisesti vapaat ajankohdat. Valittua päivää klikkaamalla avautuisi näkymä, josta näkisi, miten varattuja avustajat ja muut osalliset ovat kyseisenä päivänä. Kärjäsihteerin valittua sopivan ajankohdan tulisi osapuolten vielä hyväksyä päivä. Näin saataisiin varmistettua se, että kaikki ovat huomanneet uuden merkinnän ilmaantuneen kalenteriin. Tästä toisaalta saattaisi seurata vain lisää ongelmia, jos kaikki eivät ajankohtaa hyväksyisi. Kalenteria tulisi toki vielä kehittää, mutta on huomattava, että se saattaisi todella nopeuttaa prosessin kulkua.

8 Yhteenveto

Tutkimukseni osoitti, että sekä kärjäsihteerit että oikeusavustajat ovat tyytyväisiä tämän hetkiseen yhteistyöhön toistensa välillä. Yleistä yhteistyötä arvioitaessa ei ollut yhtään huonoa tai melko huonoa vastausta. Vastausten perusteella avustajat olivat merkittävästi tyytyväisempiä yhteistyöhön kuin kärjäsihteerit. Avustajista 74 prosenttia oli täysin tyytyväisiä tilanteeseen, kun sihteereistä vain 27 prosenttia vastanneista kertoi yhteistyön sujuvan hyvin. Vastaajien perusteluiden perusteella ero selittynee avustajien liikkuvammalla työllä. Heitä on luonnollisesti hankalampi tavoittaa kuin kärjäoikeudessa päivystäviä sihteereitä. Tuomioistuimien näyttää olevan ainoa tyytymätön yhteistyöhön yksittäisten poikkeusten ohella.

Tutkimusta aloittaessani tiesin vanhalla työpaikallani työskentelevien asianajajien olevan tyytymättömiä tämän hetkiseen istuntopäivien jakoon. Kyseiset asianajajat eivät toimi avustajina WinCapita-oikeudenkäynnissä, joten he eivät kuuluneet otosryhmääni. Valitsemassani otosryhmässä tämä huoli ei realisoitunut. Yksikään avustajista ei maininnut istuntopäivien sopimista ongelmallisena. Kärjäsihteereistä useampi vastasi sopivan päivän löytämisen olevan vaikeaa. Sihteerit kertoivat joidenkin avustajien tavoittamisen olevan ongelmallista, mutta sen sijaan avustajat kehuivat sihteereiden tavoitettavuutta ja ripeitä vastauksia. Sihteerit kertoivat kuitenkin osan avustajista olevan helposti tavoitettavissa. Tavoitettavuus riippuu avustajasta ja on näin ollen helposti kehitettävissä. Esimerkiksi jos avustajalla on toimistosih-teeri, saadaan tieto välitettyä eteenpäin vaikka avustaja ei juuri sillä hetkellä olisi tavoitettavissa. Toimistosih-teereiden avulla saisivat kärjäsihteerit heti tiedon, jos avustaja ei ole ollenkaan käytettävissä, tätä helpottaisi myös sähköpostin poissaoloilmoitusten käyttö.

WinCapitan osalta avustajat olivat myös tyytyväisiä yhteistyöhön. Yksi avustajista koki yhteistyön sujuneen melko huonosti, mutta toisaalta suurempi prosentuaalinen osuus vastaajista oli täysin tyytyväisiä tilanteeseen. Itse WinCapita-sihteerinä työskennelleenä olen erittäin tyytyväinen yhteistyöhön, eikä mitään ongelmia lyhyen työurani aikana ole ilmennyt. Näin laajassa tapauksessa istuntopäivien sopiminen ei ole jäänyt sihteerien tehtäväksi, vaan sopivaa päivää on etsitty prosessinjohtollisin ratkaisuin. Tapaus on laaja ja prosessinjohtollisesti erittäin hankala. Uskon Vantaan kärjäoikeuden onnistuneen ratkaisuisaan kaikesta huolimatta erit-

täin hyvin. Yksipuolisista tiedotteista tuli palautetta, mutta mielestäni tiedotteet ovat selkiytyneet prosessin kuluessa. Viimeisimmän tiedotteen kirjoitettuaan tuomari näytti sen sihteerille. Pohdimme, mitä kysymyksiä tiedote voi vastaanottajissa herättää. Tämän pohjalta tuomari muokkasi tiedotteen selkeämmäksi. Prosessi on kestänyt todella pitkään, mikä on erittäin harmillista. Päätöksiin perehtyessäni totesin, että ratkaisulla on aina tähdätty ripeään etenemiseen. Prosessi olisi voinut kestää vieläkin kauemmin huonommilla prosessinjohtollisilla päätöksillä.

Erittäin kattavan teorian ja taustatiedon lisäksi opinnäytetyötäni tehdessä opin, että kysymykset tulee rakentaa todella tarkasti ja kyselyn tekniset seikat, kuten vastausten pakollisuus, tulee tarkistaa useampaan kertaan. Haastateltaville on hyvä antaa tarkat taustatiedot, ennen kuin haastattelu tai kysely toteutetaan. Vastaajien tulee tietää, mistä näkökulmasta työtä tehdään ja mihin osa-alueisiin siinä erityisesti keskitytään. Myös kysymysten järjestyksellä on suuri merkitys, koska edellinen kysymys ohjaa seuraavaa ja vastaajien omat vastaukset saattavat ohjata seuraavia vastauksia.

Työtä tehdessäni tutustuin tarkemmin AIPA-hankkeeseen¹⁶³. Sen tavoitteena on luoda yleisille tuomioistuimille ja syyttäjälaitoksille yhtenäistä asian- ja dokumentinhallinnan toimintaprosesseja tehostava kokonaisuus. Toimintaprosessien uudistus vaikuttaa siis osaltaan myös prosessin johtoon. Eniten uudistus vaikuttaa kuitenkin käräjäsihteereiden työtehtäviin, sillä käytössä olevat järjestelmät uusiutuvat. Työn olisi tarkoitus helpottaa kun useat eri ohjelmat yhdistetään samaan ohjelmaan. Uudistus vaikuttaa myös avustajien toimintaan, kun asiakirjat siirtyvät pääasiassa sähköiseen muotoon. Suurin osa vastaajista uskoi AIPA-hankkeen vaikuttavan positiivisesti jo nyt hyvin toimivaan yhteistyöhön.

Tutkimustulos oli hieman yllättävä, sillä toimeksiannon saatuani uskoin yhteistyössä olevan enemmän ongelmakohtia. Hyväkin voidaan kuitenkin kehittää, ja suunnittelemani internetikalenteri sai odottamattoman hyvän vastaanoton. Koen, että ideaa voisi ja kannattaisikin lähete kehittämään. Siitä voisi olla konkreettista apua työelämässä.

¹⁶³Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishanke 2013

Lähteet

Painetut lähteet

- Ervasti, K. 2011. Oikeuden saamisen monet kasvot. *Oikeus* 3/2011, 347-360.
- Ervo, L. 2005. Oikeudenmukainen oikeudenkäynti keskusteluna. *Lakimies* 3/2005, 452-455.
- Havansi, E. 2007. Oikeudenkäynti ja pakkotäytäntö. 3. painos. Helsinki: Forum Iuris.
- Hirsjärvi, S, Remes, P & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15. - 16. painos. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, A. 2011. Mitkä metodit? Helsinki: Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17.
- Jokela, A. 2005. Oikeudenkäynnin perusteet, Oikeudenkäynti 1. 2. painos. Helsinki: Talentum.
- Jokela, A. 2011. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin uudet haasteet. Teoksessa Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 50 vuotta, 294-310.
- Lappalainen, J. 2003a. Valmistelu. Teoksessa Lappalainen, J, Frände, D, Koulu, R, Niemi-Kiesiläinen, J, Rautio, J, Sihto, J & Virolainen, J. *Prosessioikeus*. Helsinki: WSOY, 773-817.
- Lappalainen, J. 2003b. Oikeudenkäyntiasiamies ja -avustaja. Teoksessa Lappalainen, J, Frände, D, Koulu, R, Niemi-Kiesiläinen, J, Rautio, J, Sihto, J & Virolainen, J. *Prosessioikeus*. Helsinki: WSOY, 328-335.
- Lappalainen, J. 2003c. Asianajolaitos. Teoksessa Lappalainen, J, Frände, D, Koulu, R, Niemi-Kiesiläinen, J, Rautio, J, Sihto, J & Virolainen, J. *Prosessioikeus*. Helsinki: WSOY, 348-358.
- Letto-Vanamo, P. 2008. Oikeuden käsitteet ja käsitteiden historia. *Lakimies* 7-8/2008, 1126-1148.
- Linna, T. 2012a. Oikeudenkäynnin ja täytäntöönpanon perusteet. Teoksessa Karhu, J, Kuusikko, K, Niemivuo, M, Kiikeri, M, Viikari, L, Linna, T & Korhonen, R. *Oikeusjärjestys, osa 3*. 8. painos. Porvoo: Bookwell, 254-354.
- Linna, T. 2012b. *Prosessioikeuden oppikirja*. Helsinki: Talentum.
- Nars, K. 2009. Miten miljoonia huijataan, Suurpetkuttajien värikäs historia. Helsinki: Tammi.
- Nars, K. 2011. *Swindling billions*. London: Marshall Cavendish Business.
- Saarnilehto, A. 2007. *Vahingonkorvauslaki, Käytännön kommentaari*. Helsinki: Edita.
- Sander, P. 2009. *Madoff, Corruption, Deceit, and the Making of the World's Most Notorious Ponzi Scheme*. Guilford: The Lyons Press.
- Virolainen, J. 2003. *Prosessioikeuden peruskäsitteet*. Teoksessa Lappalainen, J, Frände, D, Koulu, R, Niemi-Kiesiläinen, J, Rautio, J, Sihto, J & Virolainen, J. *Prosessioikeus*. Helsinki: WSOY, 88-95.
- Vuorenpää, M. 2009. *Prosessioikeuden perusteet*. Helsinki: Talentum.
- Ylöstalo, M & Tarkka, O. 2001. *Asianajajan käsikirja*. 6. laitos. Helsinki: WSLT.

Sähköiset lähteet

Auvinen, J. 2013. Lupalakimies. Viitattu 14.10.2013.

<http://www.llr.fi/index.php?page=ca31ff37db9fc9e731913870cff8101>

Henkilökunta. 2010. Oikeuslaitos. Viitattu 12.9.2013. <http://www.oikeus.fi/20247.htm>

Kari Uoti ei avusta WinCapita-jutun pääepäiltyä oikeudessa. 2009. MTV3. Viitattu 2.10.2013.

<http://www.mtv3.fi/uutiset/wincapita/index.shtml/arkistot/rikos/2009/05/872390>

Liitto. 2013. Lakimiesliitto. Viitattu 3.10.2013. <http://www.lakimiesliitto.fi/liitto/>

Näin WinCapita-vyyhti on edennyt. 2013. Helsingin Sanomat. Viitattu 2.10.2013.

<http://www.hs.fi/kotimaa/N%C3%A4in+WinCapita-vyyhti+on+edennyt/a1360203652549>

Oikeuslaitoksen yleisen sopimusalan virkanimikkeiden uudistaminen. 2012. Oikeusministeriö. Viitattu 7.10.2013.

http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/222012oikeuslaitoksenyleisensopimusalanvirkanimikkeidenuudistaminen/Files/OMTH_22_2012_Virkanimikkeiden_uudistaminen_32_s.pdf

Suomen Asianajajaliitto lyhyesti. 2013. Suomen Asianajajaliitto. Viitattu 3.10.2013.

http://www.asianajajat.fi/asianajajaliitto/liitto_lyhyesti

Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten asian- ja dokumentinhallinnan kehittämishanke. 2013. Oikeusministeriö. Viitattu 13.9.2013.

<http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/kehittamishankkeita/syyttajalaitoksenjailyleistuomioistuintenasian-jadokumentinhallinnankehittamishanke.html>

Taustat: WinCapita - kaikkien aikojen puhallus? 2011. MTV3. Viitattu 1.10.2013.

<http://www.mtv3.fi/wincapita/>

Tiedote. 2010. Oikeuslaitos. Viitattu 18.9.2013. <http://www.oikeus.fi/52557.htm>

Tuomioistuinharjoittelu, tuomarivala ja varatuomarin arvonimi. 2012. Oikeuslaitos. Viitattu 4.10.2013.

<http://www.oikeus.fi/38934.htm>

Uusi WinCapita kertoo harjoittavansa valuuttakauppaa. 2010. Finanssivalvonta. Viitattu 8.9.2013.

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Verkkouutiset/2010/Pages/08_2010.aspx

Verkostomarkkinointi - Bisnestä vai huijausta. 2008. Pyramidipelin ABC. Viitattu 8.9.2013.

<http://verkstomarkkinointi.blogspot.fi/2008/03/pyramidipelin-abc.html>

WinCapita ei saanut tuottoja valuuttakaupasta. 2009. Poliisi. Viitattu 19.9.2013.

<http://www.poliisi.fi/poliisi/bulletin.nsf/vwSearchView/35D99DCCBE8A8F98C2257545001FEA94>

WinCapita-esitytettä siirretty syyteharkintaan. 2010. Poliisi. Viitattu 18.9.2013.

<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/PFBD/0D8466B6F0534139C225775000232C7A>

WinCapitan Kailajärvi antoi lakimiehelleen potkut. 2011. Helsingin Sanomat. Viitattu 1.10.2013.

<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Win+Capitan+Kailaj%C3%A4rvi+antoi+lakimiehelleen+potkut/1135262825794>

WinCapitan tutkinta. 2008. Poliisi. Viitattu 13.9.2013.

<http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/PFBD/ABB72DA76D021A60C225742700286BAC>

Yleisten tuomioistuinten rikostuomiosovelluksen kehittämishanke (Ritu-hanke). 2013. Oikeusministeriö. Viitattu 13.9.2013.
http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/kehittamishankkeita/yleistuntuomioistuinten_rikostuomiosovelluksenkehittamishankeritu-hanke.html

Julkaisemattomat lähteet

Heikkilä, T. 2013. Vastaus vahingonkorvauksia koskevassa asiassa L11/3631 ym. Lausuma.

Heikkinen, T. 2011. WinCapita -tiedote 10.10.2011. Kärjäjätuomarin laatima tiedote.

Huhtamäki, A. 2013. Lausuma 13.9.2013. Lausuma.

Korkein oikeus. 2013. R2013/129 3.7.2013 nro 1509. Päätös.

Kortelainen, A. 2013a. Asian käsittelyn jatkamisesta asiassa L11/3511 ym. Sähköposti 11.10.2013.

Kortelainen, A. 2013b. Haastattelu 2.10.2013.

Kortelainen, A. 2013c. Vastaus vahingonkorvauksia koskevassa asiassa L11/3631 ym. Vastaus.

Lehtiniemi, V. & Virtanen, A. 2007. WinClub. Tuottoisaa valuuttakauppaa. 22.8.2007. Power Point.

Luoranen, T. 2013. Kärjäjäsihteerin työ rikosasioissa Etelä-Savon kärjäjäoikeudessa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Liiketalous/Julkishallinto ja juridiikka. Opinnäytetyö.

Nieminen, A. Virkanimien muutokset (Y-palkkaiset) 1.11.2013 lukien. Sähköposti 3.10.2013.

Santanen, O. 2012. Kirjallinen vastaus asiassa L11/3511 jne. Vastaus.

Sorsa, R. 2012. Yhteinen kirjallinen vastaus asiat L11/3511 ym. Vastaus.

Suomen Asianajoliitto. 2013. Asianajotoimintaa koskevia säädöksiä ja ohjeita.

Suomen Lakimiesliitto. 1995. Lakimiehen eettiset ohjeet.

Turunen, T. 2013. Kirjallinen vastaus vahingonkorvausasiassa (WinCapita). Vastaus.

Liitteet

Liite 1 Käräjäsihteereille sähköpostitse esitetyt kysymykset	44
Liite 2 Verkkokysely oikeusavustajille	45

Liite 1 Kärjäsihteereille sähköpostitse esitetyt kysymykset

1. Asteikolla hyvä, melko hyvä, melko huono, huono, miten arvioisit yhteistyön sujuneen oikeusavustajien kanssa?
2. Uskotko AIPA-hankkeen vaikuttavan yhteistyöhön positiivisesti, negatiivisesti vai ei vaikuta mitenkään?
3. Olisitko valmis käyttämään internetkalenteria, johon avustajat ja muut osapuolet voisivat ilmoittaa koska olisivat käytettävissä esim. istuntoja varten?
4. Kerro vielä yleisesti mikä yhteistyössä on sujunut/ei ole sujunut, olisiko mielessä jotain kehitysideoita ja mitä ajatuksia sähköinen kalenteri herättää?

Liite 2 Verkkokysely oikeusavustajille

Oikeusavustajien ja kärjäsihteereiden yhteistyö

Lomake on ajastettu: julkisuus alkaa 24.9.2013 19.00 ja päättyy 4.10.2013 16.00

Teen tutkimusta kärjäsihteereiden ja oikeusavustajien yhteistyöstä sekä tuomioistuimen prosessinjohdosta. Olen työssäni keskittynyt pääasiassa...

Taustatietojen jälkeen kysyn ensin muutaman kysymyksen WinCapitasta, jonka jälkeen yhteistyöstä yleisesti.

Taustatiedot

Mikä on ammattinimikkeesi?

Asianajotoimistossa

Lakiasiantuimistossa

Oikeusaputoimistossa

Muualla

Missä?

Missä työskentelet?

WinCapita

Kumman osapuolen avustajana toimit?

Kuinka monta henkilöä avustat?

Koetko WinCapitan työllistäneen sinua normaalia työtehtäviä enemmän?

Miten WinCapitassa avustaminen on eronnut tavallisista työtehtävistä?

Oletko ollut kärjäsihteereihin yhteydessä koskien WinCapitaa?

Jos vastasit kyllä, niin millaisissa asioissa?

Miten arvioisit yhteistyötä kärjäsihteereiden kanssa WinCapitaa käsiteltäessä

hyvin

melko hyvin

melko huonosti

huonosti

Yhteistyö on sujunut

Mikä yhteistyössä on toiminut ja/tai mikä ei ole toiminut? Olisiko mielessäsi jotain kehitysideoita yhteistyölle?

Yleiset

Millaisissa asioissa olet ollut yhteydessä kärjäsihteereihin WinCapita tapauksen ulkopuolella?

Miten arvioisit yhteistyötä kärjäsihteereiden kanssa yleisesti?

hyvin melko hyvin melko huonosti huonosti

Yhteistyö on sujunut

Mikä yhteistyössä on toiminut ja/tai mikä yhteistyössä ei ole toiminut? Olisiko mielessäsi jotain kehitysideoita yhteistyölle?

Tuomioistuimet ovat siirtymässä sähköiseen asiakirjahallintaan, miten uskot tämän vaikuttavan yhteistyöhön?

--Valitse tästä--

Lisätietoa aineistopankki, eli AIPA-hankkeesta, löytyy osoitteesta <http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/kehittamishankkeita/syyttajalaito>

Olisiko valmis käyttämään sähköistä kalenteria johon jokainen voisi merkitä milloin on varattu ja milloin käytettävissä esimerkiksi istuntopäiviä suunniteltaessa?

--Valitse tästä--

Mitä ajatuksia sähköinen kalenteri herättää? Mikäli kyselyn aikana on herännyt muita ajatuksia kärjäsihteereiden ja avustajien yhteistyöstä, voi nekin kirjata tähän.

Tietojen lähetyk

Tallenna

Kiitos vastauksistasi!